

KIRKKO ON NIIN SEMMOINEN MINUN YHTEISÖ

Aikuistuvien isosten ajatuksia kirkosta ja kirkon jäsenyydestä

Rosa Winqvist

Opinnäytetyö, syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + Kirkon

nuorisotyönohjaajan

virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Winqvist, Rosa. Kirkko on niin semmoinen minun yhteisö. Aikuistuvien isosten ajatuksia kirkosta ja kirkon jäsenyydestä. Diak Etelä, syksy 2015, 72 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) + Kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia isosena toimivien tai toimineiden aikuistuvien nuorten ajatuksia kirkon jäsenyydestä ja kirkon yrityskuvasta. Tavoitteena oli selvittää, mitä jäsenyys merkitsee aikuistuville isosille. Tavoitteena oli myös selvittää, mitä aikuistuneet isokset ajattelevat kirkon kannanotoista ja pitäisikö kirkon heidän mielestään ottaa selkeämmin kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Opinnäytetyö liittyy Kansainväliseen rippikoulututkimushankkeeseen (2012–2016), jonka puitteissa tutkitaan kirkon rippikoulu- ja nuorisotyötä yhdeksässä Euroopan maassa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli syventää ja tarkentaa tutkimushankkeen Suomessa toteutetussa määrällisessä osiossa vuonna 2013 saatuja tuloksia.

Työssä käytettiin kvalitatiiviselle eli laadulliselle tutkimukselle ominaisia metodeja. Aineisto kerättiin haastattelemalla kahtatoista isosen tehtävissä toimivaa tai toiminutta aikuistuvaa nuorta eri puolilta Suomea. Haastattelut olivat muodoltaan teemahaastatteluja. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen aineisto analysoitiin teemoittelun menetelmillä.

Kirkkoon kuuluminen oli suurimmalle osalle tutkimukseen osallistuneista aikuistuvista isosista luonnollinen valinta. Kirkon jäsenyys merkitsi aikuistuville isosille etenkin yhteisöön kuulumista ja mahdollisuutta osallistua kirkon mielekkääksi koettuun toimintaan. Jäsenyys nähtiin merkityksellisenä myös kirkon tarjoamien palveluiden ja sen tekemän tärkeän työn sekä suomalaisen perinteen ja tapakulttuurin kannalta. Jäsenyys nähtiin merkityksellisenä myös hengellisten syiden, kuten jumalanpalveluselämän ja kristillisen uskon, kannalta. Aikuistuvien isosten kirkon toimintaan osallistuminen vähenee, kun he lähestyvät nuoren aikuisen ikävaihetta, ja heidän on silloin vaikeampi löytää kirkosta mielekästä toimintaa. Valtaosa aikuistuvista isosista oli kuitenkin kiinnostunut osallistumaan kirkon toimintaan myös tulevaisuudessa.

Seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys nähtiin eri asioina, ja osa aikuistuvista isosista erotti kirkon ja seurakunnan mielikuvien tasolla toisistaan. Siinä missä oma seurakunta tuntui läheiseltä, kirkko instituutiona tuntui kaukaiselta ja vaikeasti lähestyttävältä. Valtaosa aikuistuvista isosista piti kirkon moniäänistä luonnetta ja avoimia ja joustavia kannanottoja hyvänä asiana. Kirkon sanoman ytimen nähtiin olevan yhteisessä uskossa ja lähimmäisenrakkaudessa. Osa aikuistuvista isosista kuitenkin toivoi kirkolta selkeämpiä kannanottoja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Rohkeampien kannanottojen ja linjausten nähtiin selkiyttävän kirkon profiilia ulospäin ja antavan kirkon jäsenille suunnan, mihin ajatuksensa samaistaa.

Asiasanat: Isostoiminta, nuoret aikuiset, kirkon jäsenyys, kvalitatiivinen tutkimus, teemahaastattelu

ABSTRACT

Winqvist, Rosa. Church is my place. From YCVs to young adults – thoughts of Church and Church membership. 72 p., 2 appendices. Language: Finnish. Autumn 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor in Social Services.

The aim of the thesis was to study maturing Young Confirmed Volunteers' (YCVs') thoughts about Church membership and about the image of the Church. The aim was to find out what Church membership represents to maturing YCVs. The aim was also to find out what YCVs think about Church's statements concerning social issues and whether the Church should take clearer stand related to social issues.

The thesis is related to the wider international study, International Research on Confirmation Work (2012-2016), which investigates confirmation and Christian youth work in nine European countries. The purpose of the thesis was to deepen the results already obtained in the quantitative section of the study which was carried out in Finland in 2013.

The thesis was based on qualitative research methods. The data was collected by interviewing twelve maturing youngsters who acted or had acted as YCVs. The interviewees lived in different parts of Finland. The interviews were theme interviews. The interviews were recorded and transcribed, after which the material was analyzed by theming methods.

The Church membership was a natural choice to the majority of the maturing YCVs. Membership was seen as meaningful especially due to belonging to the community and due to participating to the activities of the Church. Membership was also seen as meaningful due to Church services, due to Finnish tradition and the way of culture and due to the spiritual matters such as Christian faith and Church worship life. The maturing YCVs found it harder to find activities in the Church as they become young adults. The vast majority of maturing YCVs, however, was interested in participating in Church activities in the future. Part of the maturing YCVs separated the Church and their own parish in their mental images. Where own parish felt close to maturing YCVs the Church as an institution seemed distant and difficult to approach.

The vast majority of maturing YCVs saw the polyphonic nature of the Church and its flexible and open statements concerning social issues as good things. The core message of the Church was seen in the common Christian faith and in the neighborly love rather than in political activeness. However, some of maturing YCVs thought that the Church should take clearer stand related to social issues in order to clarify its image and profile.

Key Words: Young Confirmed Volunteers, young adults, church membership, qualitative research, theme interview

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS.....	7
2.1 Tutkimuksen tausta	7
2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	8
3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	9
4 ISOSET NUORINA VAPAAEHTOISINA SEKÄ AIKUISTUVINA SEURAKUNTALAISINA	11
4.1 Vapaaehtoisuus	11
4.2 Isostoiminta ja isokset	13
4.3 Isokset nuorina seurakuntalaisina	14
4.4 Nuoren aikuisen elämäntilanne ja uskonnollisuus	16
5 KIRKON JÄSENYYS	19
5.1 Mikä on kirkko?	19
5.2 Kirkon jäsenyys.....	21
5.3 Suomalaisten kirkkoon kuuluminen ja siitä eroaminen tilastoissa	23
6 KIRKON YRITYSKUVA	25
6.1 Yrityskuva käsitteenä	25
6.2 Kansankirkon ajatus	25
6.3 Moniäänisen kirkon identiteetti ja yrityskuva.....	26
6.4 Kirkon yrityskuva ja media	28
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
7.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu	31
7.2 Aineisto, tutkimuskysymysten rajaaminen ja aineiston analyysi	32
7.3 Eettisyys ja luotettavuus.....	34
8 TUTKIMUSTULOKSET	36
8.1 Kirkkoon kuuluminen ja kirkosta eroaminen.....	36

8.2 Jäsenyyden henkilökohtainen merkitys.....	38
8.3 Kirkon toiminta ja kirkolliset toimitukset.....	40
8.4 Seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys	46
8.5 Kirkon yrityskuva	49
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
LÄHTEET.....	63
LIITTEET	68
Liite 1: Teemahaastattelurunko	68
Liite 2: Suostumuslomake.....	71

1 JOHDANTO

Isostoimintaa on kutsuttu kirkkomme suurimmaksi maallikkoliikkeeksi. Porkka (2004, 130) kuvaa isostoiminnan olevan Suomen kirkon lippulaiva sekä vientituote, josta on tullut osa suomalaista nuorisokulttuuria. Vuonna 2013 seurakunnan isoskoulutukseen osallistuneita nuoria oli koko kirkossamme 24 535, ja isosina toimineita puolestaan 16 258. Luvut ovat hieman pienempiä kuin edellisinä vuosina, mutta silti merkittäviä. (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013, 96.) Samaan aikaan mediassa sekä kirkollisessa keskustelussa on nostettu esiin kuinka nuorista seuraava ikäluokka, nuoret aikuiset, ovat vieraantuneet kirkosta. Heidän ikäluokkansa näkyy tilastoissa aktiivisimpana kirkosta eroajien ikäluokkana. (Haastettu kirkko 2012, 73.)

Kysymys jäsenyydestä on puhututtanut kirkollisessa keskustelussa viime vuosina paljon, ja se on nostettu tärkeäksi teemaksi esimerkiksi kirkon kahdessa viimeisimmässä nelivuotiskertomuksessa. Monikasvoisessa kirkossa (2008, 380–381) pohditaan kirkon moninaistuvaa jäsenistöä: jäsenyyden perusteet eivät ole yhtenäisiä ja kirkon jäsenet profiloituvat eri tavoin. Kaikkien jäsenten, niin kirkko-aktiivien kuin harvemmin kirkossa käyvien, sitoutuminen kirkkoon tulisi kuitenkin nähdä yhtä merkittävänä. Jäsenten siteitä kirkkoon tulisi vahvistaa niistä siteistä käsin, joita heillä jo on. Haastettu kirkko (2012, 407–416) puolestaan nostaa huolenaiheiksi vähenevän ja entistä heikommin kirkkoon sitoutuneen jäsenkunnan, kirkon sisäisen polarisoitumisen, yhteiskunnalliset muutospaineet ja median uskontokriittisen ilmapiirin sekä kristillisen perinteen ohenemisen suomalaisessa kulttuurissa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitä seurakunnassa isosena toimivat tai toimineet, aikuisuuden kynnyksellä olevat nuoret ajattelevat kirkon jäsenyydestä, ja mitä jäsenyys heille merkitsee. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä he ajattelevat kirkosta ja sen yrityskuvasta. Aihe on työelämän tarpeesta lähtevä. Aiheen valikoitumiseen vaikutti jäsenyyskysymyksen ajankohtaisuuden lisäksi oma kiinnostukseni sekä taustani isosena ja seurakunnan vapaaehtoisena.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

2.1 Tutkimuksen tausta

Opinnäytetyö liittyy meneillään olevaan Kansainväliseen rippikoulututkimushankkeeseen, jonka virallinen nimi on International research on Confirmation Work (2012–2016). Tutkimus on yhdeksän Euroopan maan ja niiden kolmentoista kirkon yhteinen hanke, ja aineistonkeruu tapahtuu näissä maissa samanaikaisesti. Tutkimuksen tavoitteina on saada lisätietoa muun muassa rippikoulutyöstä ja sen pidempikestoista vaikutuksista nuorten elämään sekä nuorten uskonnollisuudesta ja yhteiskunnallisesta ajattelusta. Jumalanpalvelukseen ja vapaaehtoisuuteen liittyvät kysymykset ovat myös hankkeen kannalta keskeisiä. Määrällisen kansainvälisen tutkimuksen rinnalla on eri maissa käynnistetty laadullisia tutkimuksia, jotta tuloksiin saataisiin syvyyttä ja yksityiskohtaisuutta. Kirkon Tutkimuskeskus rahoittaa ja toteuttaa määrällisen aineistonkeruun hankkeen osalta Suomessa. Myös Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Helsingin yliopisto osallistuvat hankkeen rahoituspuoleen. Lisäksi yhteistyötahoja ovat seurakunnat eri puolilla Suomea. Yksittäisinä asiantuntijoina, aineiston analyysoijina ja tutkimusraporttien kirjoittajina hankkeessa toimivat Jouko Porkka ja Kati Niemelä. (Porkka 2012a, 1–2.)

Suomessa on tutkimushankkeeseen liittyen kerätty vuoden 2013 rippikouluissa määrällinen kyselyaineisto. Määrällinen kysely toteutettiin useissa seurakunnissa ympäri maan, ja siihen vastasi yhteensä yli 2000 rippikoululaista ja noin 600 isosta. Kyselyssä oli kaksi osiota, joista toinen (t1) toteutettiin rippikoulun alussa ja toinen (t2) lopussa. Osa kyselyyn vastanneista osallistui vain ensimmäiseen osioon, osa molempiin. Kyselyyn osallistuneiden isosten vastauksissa on havaittavissa mielenkiintoisia ja lisäselvitystä vaativia seikkoja muun muassa kirkon jäsenyyteen, uskoon ja uskonnolliseen aktiivisuuteen sekä muihin uskontoihin suhtautumiseen liittyen. Edellisen kyselyn tematiikasta nousevat oman opinnäytetyöni tutkimuskysymykset nyt kaksi vuotta myöhemmin, kun määrällisen aineiston rinnalle kaivataan vastauksia syventävää laadullista tutkimusaineistoa.

2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön lähtökohtana ja tarkoituksena on tarkentaa Kansainvälisen rippikoulututkimushankkeen määrällisessä osiossa vuonna 2013 saatuja tuloksia. Aiheeseen halutaan saada syvempi näkökulma, joka onnistuu siten, että määrällisen tutkimuksen rinnalle hankitaan laadullista aineistoa haastattelujen avulla. Opinnäytetyön alkuperäisenä tarkoituksena oli selvittää, mitä haastateltavat ajattelevat kirkon jäsenyydestä, uskosta sekä muista uskonnoista suhteessa kristinuskoon. Alkuperäisten tutkimuskysymysten mukainen teemoittelu näkyy teemahaastattelurungossa (Liite 1). Aineistoa kertyi lopulta niin paljon, että tutkimuskysymyksiä rajattiin. Työn selkeyttämiseksi opinnäytetyö fokusoitiin tarkemmin kirkkoa ja kirkon jäsenyyttä koskevaan tematiikkaan.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1) Mitä haastateltavat ajattelevat kirkon jäsenyydestä, ja mitä se heille merkitsee?
- 2) Mitä haastateltavat ajattelevat kirkon yrityskuvasta?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä halutaan kartoittaa haastateltavien ajatuksia kirkon jäsenyydestä sekä niitä asioita, joita heillä on kirkon jäsenyyden merkityksen taustalla. Ajatuksia kirkon jäsenyydestä pyritään selvittämään keskustelemalla haastateltavien kanssa siitä, mitä he ajattelevat kasvaneesta kirkosta eronneiden määrästä, siitä, mihin kirkon toimintaan he itse osallistuvat, siitä, mitä he ajattelevat kirkollisista toimituksista ja siitä, mitä he toivovat kirkolta tulevaisuudessa. Pyrkimyksenä on myös selvittää, tarkoittaako seurakuntayhteys haastateltavien mielikuvissa samaa asiaa kuin kirkon jäsenyys.

Toisella tutkimuskysymyksellä halutaan kartoittaa haastateltavien ajatuksia kirkon yrityskuvasta. Kirkon yrityskuvaa käsitellään keskustelemalla haastateltavien kanssa kirkon kannanotoista yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyen sekä siitä, pitäisikö kannanottojen olla selkeämpiä ja suuntaa-antavampia. Pyrkimyksenä on myös selvittää, mistä rippikouluikäisten nuorten vuoden 2013 määrällisen tutkimusosion tulosten mukaan huonot mielikuvat kirkosta haastateltavien silmissä johtuvat.

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Isosten ajatuksia kirkon jäsenyyteen liittyen on tutkittu Kansainvälisen rippikoulututkimushankkeen, International research on Confirmation Workin (2012–2016), puitteissa. Hankkeeseen liittyvässä, Suomessa vuonna 2013 teetetyssä määrällisessä kyselyssä keskityttiin useisiin teemoihin liittyen muun muassa rippikouluun, isosuuteen, uskoon, seurakunnan toimintaan, kirkon jäsenyyteen, kristittynä olemiseen sekä muihin uskontoihin. Esittelen tässä lyhyesti oman opinnäytetyöni kannalta oleellisimpia, isosia koskevia tuloksia. Isosten uskonnollinen aktiivisuus on muuttunut vuodesta 2008 vuoteen 2013. Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen on kasvanut 11 prosenttiyksikköä, ja vastaavasti yksityinen hartauselämä on vähentynyt 11 prosenttiyksikköä. Kuitenkin, vain 16 % isosista on sitä mieltä, että sunnuntaiaamun jumalanpalvelukset hoitavat heidän uskoaan. Isosista 58 % ajattelee, että kirkon jäsenyys on heille tärkeää. Sama määrä (58 %) ajattelee haluavansa osallistua seurakunnan toimintaan isosvuosien jälkeen. (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme.)

Häkkinen (2010) on tutkinut väitöskirjassaan kirkon jäsenyyteen sitoutumisen ihannetta ja todellisuutta Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle. Jäsenyyteen sitoutumista hahmotetaan Wachin (1947) uskonnolliseen ulottuvuuskäsitteistöön perustuvalla mallilla, jonka mukaan kirkkoon sitoutuminen on sosiologisen-, käytännöllisen- ja teoreettisen sitoutumisen kokonaisuus. Tutkimus osoittaa, että kristityn ihannekuva on Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa korkealla, mutta sitoutumisen todellisuus on toista maata. Vaikka valtaosa suomalaisista on kirkon jäseniä eikä ole suunnitellut kirkosta eroamista, kirkkoon kuuluvien osuus on viime vuosina tasaisesti laskenut. Myös julkinen uskonnonharjoitus, eli seurakuntaelämään osallistuminen, on laskenut. Kirkolliset toimitukset, juhla-aikojen seurakunnallinen toiminta sekä rippikoulu- ja lapsityö ovat pitäneet suosionsa. Samaan aikaan sitoutuminen kirkon opettamaan uskoon Jumalasta on vähentynyt. Yksityisen uskonnonharjoittamisen ei puolestaan havaita juurikaan muuttuneen. Jäsenyyteen sitoutumisen näkökulmasta Suomen evankelis-luterilainen kirkko elää Häkkisen mukaan teologisen ideaalin ja sosiologisen empirian jännitteessä. (Häkkinen 2010, 39; 260–261.)

Mikkola, Niemelä sekä Petterson (2006) esittelevät kokoamassaan teoksessa laajan Helsingin nuoriin aikuisiin liittyvän tutkimushankkeen, Case Kallion, tuloksia. Tutkimuksen pohjaksi on kerätty 1500 pääkaupunkiseudulla asuvan nuoren aikuisen puhelinhaastatteluaineisto sekä yli sata henkilökohtaista haastattelua. Hankkeen avulla pyrittiin saamaan tietoa nuorten aikuisten elämästä ja arvomaailmasta sekä suhtautumisesta kirkkoon, seurakuntien toimintaan ja kristilliseen uskoon. Tutkimustuloksista nousi ilmiönä esiin muun muassa nuorille aikuisille tyypillinen uudenlainen henkisyyden muoto, joka ei tunnu löytävän yhteyttä perinteiseen uskonnollisuuteen. Nuorten aikuisten mielikuva kirkosta on vanhanaikainen ja jähmeä. Seurakunnan toimintaan osallistuminen on tutkimuksen kohderyhmään kuuluvien kohdalla vähäistä, ja heille suurin syy kirkosta eroamiseen on, ettei kirkolla ole mitään merkitystä. (Halme 2008, 150;158–159;161.)

Nuorten aikuisten suhdetta kirkkoon ja seurakuntaan on tutkittu myös monissa opinnäytetöissä. Esimerkiksi Rusanen (2015) on tutkinut helsinkiläisten nuorten aikuisten suhdetta seurakuntaan. Sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä hyödyntävässä opinnäytetyössä lähtökohtana oli Helsingin seurakuntayhtymän nuorille aikuisille suunnattu tapahtuma, joka jouduttiin vähäisen osallistujamäärän vuoksi perumaan. Opinnäytetyön tulosten mukaan olemassa olevat kirkon tarjoamat palvelut eivät kiinnosta nuoria aikuisia. Rippikoulun jälkeen kirkko muuttuu merkityksettömäksi osaksi nuoren aikuisen elämää, sillä mielekästä toimintaa on tarjolla vähän. Nuoret aikuiset kaipaavat seurakunnalta kuitenkin omaan kasvuunsa ja itsenäistymiseensä liittyvää tukea. (Rusanen 2015, 2.)

4 ISOSET NUORINA VAPAAEHTOISINA SEKÄ AIKUISTUVINA SEURAKUNTALAISINA

4.1 Vapaaehtoisuus

Vapaaehtoisuus tai vapaaehtoistoiminta on palkatonta, vapaasta tahdosta toteutettavaa yleishyödyllistä toimintaa. Toiminnan kontekstina voi olla yksilön lähipiiri, kuten naapurusto tai sukulaisverkostot, mutta useimmiten vapaaehtoistoiminta on organisoitu laajemman yhteisön tai tahon avustuksella. Tämä taho voi olla jokin kansalaisyhteiskuntaan luettava taho, kuten järjestö, yhdistys, puolue tai säätiö. (Harju 2005, 58; Nylund & Yeung 2005, 13–15.) Muuttuneessa yhteiskunnallisessa roolissaan myös uskonnollisia yhteisöjä, kuten kirkkoa ja seurakuntia, voidaan pitää kansalaisyhteiskunnan edustajina. Seurakunnallinen toiminta on luonteeltaan kansalaisyhteiskunnallista, sillä se on yhteisöllistä ja taloudelliseen voittoon pyrkimätöntä ja perustuu yksilön omaehtoisuuteen. (Harju 2005, 66.) Pettersonin ja Simojoen (2010) mukaan kirkot tuottavat sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä yhteisyyden, välittämisen ja solidaarisuuden arvoja, jotka ovat toimivassa yhteiskunnassa välttämättömiä (Porkka 2010, Rippikoulu ja kansalaisyhteiskunta).

Kansalaisyhteiskunta, jonka lähtökohdat löytyvät 1600- ja 1700-lukujen valistusfilosofien aatteista, on elämisen, toimimisen, osallistumisen ja vaikuttamisen paikka. Kansalaisyhteiskunta toimii yhteiskunnassa valtion ja kuntien rinnalla, ja se voi toimia vain aktiivisten kansalaisten kautta. Vapaaehtoistoiminta on osa inhimillisten ja vastuuntuntoisten ihmisten elämää valtion rinnalla toimivassa kansalaisyhteiskunnassa. Vapaaehtoisuuden voidaankin ajatella olevan aktiivisen kansalaisen konkreettinen ilmentymä. (Harju 2005, 65–70.) Yhteiskunnallisesta näkökulmasta päättäjät ovat kiinnostuneita vapaaehtoistoinnista kansalaisten tarjoamana voimavarana. Vapaaehtoistoiminta nähdään yhtenä mahdollisuutena vähentää julkisia palveluita ja säästää valtion ja kuntien varoja. (Nylund & Yeung 2005, 13.)

Resurssipula koskee muun yhteiskunnan ohella nyt ja luultavasti vielä vahvemmin tulevaisuudessa myös kirkkoa, joten seurakuntien vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen ja vapaaehtoisten resurssien aiempaa suurempi hyödyntäminen esimerkiksi toiminnan

järjestämisessä tulee kyseeseen. Aikuiset seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjan (2013, 25) mukaan seurakuntien vapaaehtoistoiminta on pikkuhiljaa kehittymässä kansalaistoiminnan suuntaan. Uutena haasteena on suunnata kirkon ammattilaisten osaamista seurakuntalaisten toimintamahdollisuuksien ohjaamiseen ja edistämiseen. Tavoitteena on sellaisen vapaaehtoistoiminnan kehittäminen, joka nousee seurakuntien perustehtävistä ja -tehtäväalueista sekä seurakuntalaisten havaitsemista tarpeista käsin. Ihanteena on, että vapaaehtoisuus nousee seurakuntalaisuudesta ja että seurakuntalaisuus toteutuu muun muassa vapaaehtoisuuden kautta. (Aikuiset seurakuntalaisina -kehittämisasiakirja 2013, 25.)

Yhteiskunnallisen tason lisäksi vapaaehtoistoiminnalla on positiivisia ja palkitsevia vaikutuksia yksilöön. Vapaaehtoistoiminnassa kohtaavat yksilön yhteisöllisyyden kaipuu, antamisen ja auttamisen arvot sekä osallisuus. (Nylund & Yeung 2005, 13.) Sen on myös havaittu kehittävän ihmisen eettistä arvomaailmaa. Lisäksi vapaaehtoistoiminta voi tarjota yksilölle väylän yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. (Harju 2005, 70; Myllyniemi 2012, 18.) Pääkkösen (2010) mukaan vapaaehtoisuus kasvattaa yksilön sosiaalista pääomaa (Porkka, Simojoki & Schweitzer 2015, 4). Sosiaalisen pääoman määritelmä on kiistelty, mutta sen voidaan ajatella käsittävän muun muassa sosiaalisia verkostoja, vastavuoroisuutta sekä luotettavuutta (Stiglitz, Sen & Fitoussi 2009, 182).

Nuorisobarometrin 2012 mukaan suomalaisista nuorista ja nuorista aikuisista vapaaehtoisina toimi 37 %, ja 27 % voisi osallistua vapaaehtoistoimintaan jos heitä pyydetäisiin. Vapaaehtoisena toimiminen oli prosentuaalisesti hieman korkeampaa naisilla kuin miehillä ja hieman yleisempää 15–24-vuotiaiden keskuudessa kuin yli 25-vuotiaiden keskuudessa. Suosituimpia vapaaehtoistoiminnan muotoja olivat lapsi- ja nuorisotyö, urheilu- ja liikunta sekä koulun oppilaskunta ja tukioppilastoiminta. Uskonnollisessa vapaaehtoistoiminnassa oli mukana 9 % vastaajista. Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiiveissa korostuvat auttamishalu sekä sosiaaliset syyt, kuten ystävät ja yhdessä tekeminen. On havaittu, että vapaaehtoisuus on usein kumulatiivista eli kasautuvaa. Nuorisobarometrin 2012 mukaan vain 5 % vapaaehtoisena toimivista nuorista osallistui vain yhteen vapaaehtoistoiminnan muotoon, kun taas 31 % osallistuu vähintään kahteen ja 24 % vähintään kolmeen. (Myllyniemi 2012, 18–24.)

4.2 Isostoiminta ja isokset

Isosiksi kutsutaan seurakunnan nuoria vapaaehtoisia, jotka ovat jo käyneet rippikoulun. Isokset toimivat erilaisissa vastuutehtävissä muun muassa rippikoulussa, kerhotoiminnassa, lapsi- ja varhaisnuorisotyössä, perhetyössä sekä jumalanpalveluselämässä, johon liittyy usein kiinteästi myös musiikkitoimintaa (Porkka 2005, 84). Rippileireillä, joista isoskäytäntö on saanut alkunsa, isosten tehtävät sisältävät muun muassa ryhmänohjausta, käytännön asioiden hoitamista, hartauselämää ja vapaa-ajan ohjausta, hyvän ilmapiirin luomista sekä ohjaajien ”tuntosarvina” toimimista. Isosten tärkein tehtävä on kuitenkin rippikoululaisten tukihenkilöinä ja esikuvina toimiminen. He toimivat myös tärkeinä linkkeinä, kun nuoret rippikoulun jälkeen etsivät paikkaansa seurakunnassa. (Isostoiminnan linjauksia: Sopivan kokoinen iso 2004, 131–132.)

Ennen isosen tehtäviin pääsemistä nuoret osallistuvat isoskoulutukseen. Isoskoulutuksen toiminta- ja toteuttamismuodot vaihtelevat seurakunnittain. Isoskoulutus voi kestää seurakunnasta riippuen yhdestä vuodesta jopa kolmeen tai neljään vuoteen. Useissa seurakunnissa monivuotisesta isoskoulutuksesta on tullut jopa koko nuorisotyön ydin, ja siitä puhutaan nykyään laajemmin isostoimintana. Termillä halutaan viitata siihen, että se pitää sisällään paljon muutakin kuin vastuutehtäviin kouluttamista. (Porkka 2006, 48–49.)

Isosen rooli on syntynyt käytännön tarpeesta, mutta sille on etsitty jälkeenpäin teologisia perusteita esimerkiksi Jeesuksen opetuslapsista sekä alkukirkollisen kummiuden käsitteestä. Opetuslasten lailla myös isosen tehtävä lähtee lähetyskäskestä, siitä, että sanomaa Kristuksesta viedään eteenpäin. Kuitenkin, samalla tavalla kuin opetuslapset valittiin tehtäväänsä syntisinä, myös isokset saavat olla kaikin tavoin keskeneräisiä. Molempiin tehtäviin kutsumisessa näkyy Jumalan armo, joka välittää viestin hyväksynnästä ja riittämisestä tehtävään sellaisena kuin on. Alkukirkon kummit puolestaan olivat aikuisina kastettujen tukihenkilöitä, joiden tehtävänä oli johdattaa kastetut seurakuntaan ja neuvoa uskon kysymyksissä. Samalla tavalla isokset ovat itseään hiukan nuorempien seurakuntalaisten uskon ja kasvun tukijoita. (Isostoiminnan linjauksia: Sopivan kokoinen iso 2004, 131; Porkka 2005, 86.)

Isosina toimivat ovat heterogeeninen joukko nuoria. Heillä on erilaiset lähtökohdat ja kotitaustat sekä erilaiset tavat ymmärtää uskoa. Yleistäen voidaan sanoa, että isosena toimivat nuoret ovat saaneet keskimääräistä uskonnollisemman kotikasvatuksen sekä osallistuneet seurakunnan toimintaan lapsuudessaan keskimääräisesti muita ikätovereita enemmän. (Porkka 2012b, 1; 7-9.) Esimerkiksi rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten mukaan isosista 52 % kotona on lausuttu iltarukous, kun rippikoululaisten keskuudessa luku on 25 % (Porkka 2015. Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkossamme). Vaikka suurin osa isosina toimivista on keskimäärin uskonnollisempia kuin muut ikätoverinsa, jopa 30 % heistä näyttää suhtautuvan kristillisen uskon oppeihin vähintään skeptisesti (Porkka 2012b, 21–22).

Isosilla on tutkitusti erilaisia motiiveja toimia seurakunnan vapaaehtoisina. Motiivit voivat olla esimerkiksi sosiaalisia, teologisia ja hengellisiä, omaan kasvuun liittyviä ja/tai ulkoisia. Sosiaalisiin motiiveihin kuuluu yhteenkuuluvuudentunteeseen ja altruismiin liittyviä syitä. Näitä ovat esimerkiksi uusien ystävyysuhteiden luominen, omien sosiaalisten ympyröiden laajentaminen sekä halu olla toteuttamassa nuoremmille hyvää rippikoulua. Sosiaalisten motiivien, etenkin yhteisöllisyyden kaipuun ja altruismin, on todettu korostuvan isosten motiiveissa. Hengellisiä motiiveja ovat halu oppia lisää uskosta, Jumalasta ja Raamatusta sekä halu kertoa näistä asioista muille. Omaan kasvuun liittyviä motiiveja ovat itsetunnon vahvistaminen, esiintymis- ja ryhmänohjaustaitojen parantaminen sekä uusien taitojen oppiminen. Ulkoisia motiiveja ovat esimerkiksi halu tutustua vastakkaiseen sukupuoleen, halu tienata rahaa ja halu saada mielekästä tekemistä kesälomalle. (Porkka 2009, 319–326.) Isosista on muodostettu neljä motivaatioon perustuvaa isostyyppiä. Karkeasti jaoteltuna isosina toimivista 30 % on monipuolisesti motivoituneita, 46 % ensisijaisesti sosiaalisesti motivoituneita, 13 % hengellisesti motivoituneita ja 12 % heikosti motivoituneita. (Porkka 2012b, 3; Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme.)

4.3 Isokset nuorina seurakuntalaisina

Isokset ovat nuoria seurakuntalaisia, jotka ovat ikänsä ja elämäkokemuksensa puolesta vielä monella tapaa keskeneräisiä (Porkka 2012b, 24–25). Nuoren elämänvaiheeseen

kuuluu kehityspsykologisesta näkökulmasta fysiologisen kasvun ja hormonaalisten muutosten lisäksi sosiaalisen kentän laajentumista ja ajattelutaitojen kehitystä. Ajattelun muuttuminen abstraktimmaksi luo pohjaa nuoren kiinnostukselle ja kyvyille rakentaa laajempaa maailmankuvaa ja ideologiaa. Niiden muodostaminen on pidempi prosessi, joka selkeytyy myös kokemusten karttuessa. Tärkeä osa nuoren elämänvaihetta on myös oman identiteetin muodostuminen, johon vaikuttavat oman sisäisen maailman lisäksi sosiaalis-kulttuurinen ympäristö sekä ikätoverit ja vanhemmat. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 126–129; 143.) Muiden ikävaiheen myllerrysten ohella myös nuoren kristillinen identiteetti sekä suhde omaan hengellisyyteen ovat isosvuosina vielä kehittymässä ja kypsymässä.

Kirkon kasvatustoiminta, jota nuorisotyö ja isostoiminta edustavat, kuuluu kristillisen kasvatuksen piiriin. Vermasvuoren (1987) mukaan kristillisen kasvatuksen voidaan määritellä olevan kristillisen perinteen välittämistä sukupolvelta toiselle. Se on kristillisiin arvoihin pohjautuvaa päämäärätietoista toimintaa, joka toteutuu pedagogisessa suhteessa ja tähtää lapsen tai nuoren kokonaisvaltaiseen kasvuun. Seurakunnan kasvatustoimintana kristillinen kasvatus voidaan samaistaa seurakunnan jäsenille annettavaan kasteopetukseen, jolloin sen yhtenä tavoitteena on tukea sekä uskon kasvamista että siinä pysymistä. Luumin (1997) mukaan tähän tavoitteeseen kuuluu kristityn identiteetin tukeminen sekä yksityisenä kristittyinä että seurakunnan jäsenenä. (Muhonen & Tirri 2008, 67; 81–82.) Oleellista kirkon kasvatustoiminnassa on, että yksilön hengellinen kokemus asetetaan vuoropuheluun kristillisen sanoman kanssa ja että lapsille ja nuorille annetaan välineitä elämän tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen kristillisen uskon pohjalta (Halme 2006, 349).

Toimijoiden ja vastuunkantajien lisäksi isokset ovat siis kristillisen kasvatuksen piiriin kuuluvia nuoria seurakuntalaisina, joille isostoiminta tarjoaa mahdollisuuden pohtia suhdettaan Jumalaan sekä etsiä ja löytää oma paikkansa seurakunnasta. Isostoiminta on kuitenkin hengellisen kasvun tukemisen lisäksi myös vahvasti nuoren henkisen kasvun vahvistamiseen sekä aikuistumisen tukemiseen tähtäävää toimintaa. Seurakunnan toiminnassa nuoret saavat kehittää ihmissuhdetaitojaan sekä miettiä oman elämänsä suuntaa turvallisessa ympäristössä. Kaikkeen edellä mainittuun he tarvitsevat tuekseen ja ohjaajikseen turvallisia aikuisia ja roolimalleja, seurakunnan työntekijöitä, jotka ymmärtävät, ettei isosten kuulu olla vielä ”valmiita paketteja”. (Porkka 2006, 49–51.)

Parhaimmillaan seurakunnan isostoiminta tarjoaa nuorelle kasvu ympäristön, jossa hänelle tarjotaan kokemuksia arvokkaasta kohtaamisesta sekä ehdoilla hyväksytyksi tulemisesta, ja jossa tuetaan hänen kasvua omaksi itsekseen (Nuoret seurakuntalaisina - kehittämisasiakirja 2013, 14).

4.4 Nuoren aikuisen elämäntilanne ja uskonnollisuus

Nuorisolaissa (2006) määritellään, että nuoreksi kutsutaan alle 29-vuotiaasta henkilöä. Nuorille aikuisille taas on vaikea löytää selkeää ja virallista ikäjakaumaa. Toisaalta nuorina aikuisina pidetään 18–29-vuotiaita, toisaalta nuoren aikuisuuden voidaan nykyään ajatella jatkuvan yli 30-vuotiaaksi (Mikkola 2006, 26). Isosina toimivien ikähaitari vaihtelee 15 ikävuodesta jopa 21 ikävuoteen. Tämän opinnäytetyön kohderyhmään kuuluvat isosena toimivat tai toimineet henkilöt ovat ikävaiheeltaan nuoruuden ja aikuisuuden rajalla, ja heitä kuvaamaan voidaan käyttää käsitteitä ”nuoret”, ”nuoret aikuiset” tai ”aikuistuvat nuoret”. Tässä kappaleessa opinnäytetyön kohderyhmään kuuluvien henkilöihin viitataan käsitteellä ”nuoret aikuiset”, jolla kuvataan, että he tulevat pian olemaan tai mahdollisesti ovat jo itsenäistävän nuoren aikuisen elämäntilanteessa, jota puolestaan leimaavat nykyään vahvasti muutos, sidoksettomuus ja yksilöllisyys.

Nuoren aikuisen elämä on monella tapaa murrosvaiheessa. Aikuisuuteen kypsyminen ja omien arvojen yksilöityminen lähtee liikkeelle ensiksi omasta lapsuudenkodista irtauduttua kun muutetaan omilleen ja lähdetään esimerkiksi opiskelemaan uuteen kaupunkiin (Mikkola 2006, 26–27). Oinosen (2004) mukaan aikuisuutta arvotetaan perinteisillä tunnusmerkeillä, joita ovat muun muassa taloudellinen itsenäisyys, opiskelujen päättäminen, työhön vakiintuminen sekä perheen perustaminen (Aapola & Ketokivi 2005, 19). Aikuisen statukseen vaadittavat ulkoiset ehdot ovat kuitenkin monen nuoren elämässä lykkääntyneet pidemmälle ja pidemmälle, usein vapaaehtoisesti. Nyky-yhteiskunnassa puhutaan etenkin koulutettujen ja kaupungissa asuvien nuorten kohdalla pidentyneen nuoruuden kulttuurista, jota leimaavat vahvasti yksilöllisyys ja kokemusten kautta ”itsensä löytäminen”. Pidentyneen nuoruuden kulttuuriin kuuluvat ajatukset sidoksettomuudesta ja vapaudesta, elämysten etsiminen, hauskanpito ja sosiaalisten verkostojen moninaisuus, uraan panostaminen sekä omasta

itsestä huolehtiminen. Toisaalta nuoruuden pidentyminen merkitsee monelle tietynlaisen epävarmuuden olotilan jatkumista, kun omaa identiteettiä vasta etsitään ja hyvää tulevaisuutta yritetään rakentaa epäselvien odotusten ja sääntöjen varassa. (Aapola & Ketokivi 2005, 22–24; Mikkola 2006, 29.)

Modernin yhteiskunnan sanotaan maallistuneen. Shinerin (1967) mukaan maallistuminen eli sekularisaatio on moninainen käsite, mutta sillä voidaan tarkoittaa yksinkertaisesti esitettyä uskonnon merkityksen vähenemistä ja kirkon yhteiskunnallisen aseman heikkenemistä (Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2003, 90). Maallistuminen johtaa siihen, että väestö vieraantuu perinteisestä kristillisestä uskosta ja arvomaailmasta sekä kirkollisesta tapakulttuurista (Heininen & Heikkilä 2005, 245). Sekularisaatioteoria on kuitenkin kiistelty. On esitetty, ettei uskonnollisuus ole sinänsä hävinnyt tai häviämässä suomalaisesta yhteiskunnasta mihinkään, se vain on muuttanut muotoaan. Ihmisen omista tarpeista ja elämäntilanteesta nousevan henkilökohtaisen uskonnollisuuden merkitys on korostunut, mutta institutionaalinen uskonnollisuus on heikentynyt. (Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2003, 261.)

Uskon privatisoitumisen myötä siitä on tullut entistä enemmän ihmisen yksityisasia, jonka muotoja eivät täysin sanele kirkon määrittelemät raamit. Uskon privatisoitumiseen ovat vaikuttaneet auktoriteettiuskon heikkeneminen sekä oman kulttuurimme viime vuosikymmeninä korostama individualismin eli yksilökeskeisyyden ihanne, johon kuuluu ihmisen oikeus ja mahdollisuus päättää itse omaan elämäänsä kuuluvista asioista. (Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2003, 85, Heininen & Heikkilä 2005, 245.) Kollektiivista yhteisöllisyyttä korostava kirkko on vaikeuksissa yksilöllisiä valintoja vahvasti korostavan kulttuurin kanssa (Halme 2008, 151). Individualismia korostavassa ajassa on puhuttu myös uudenlaisesta hengellisyyden muodosta, henkisyyydestä. Henkisyys voidaan määritellä avoimesti ymmärretyksi spiritualiteetin muodoksi, jolle on ominaista muun muassa opillinen avarakatseisuus, yhteisöllinen väljyys, liberaalien moraaliarvojen korostaminen sekä henkilökohtaisten pyhän kohtaamisen menetelmien ja jumalasuhteen etsiminen (Ketola 2006, 305; 315–316). Individualistinen usko voi löytää ilmaisukanavansa institutionaalisen uskonnon piiristä (Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2003, 261) tai olla täysin irrallaan siitä.

Etenkin urbaanissa kaupunkiympäristössä elävien nuorten aikuisten sukupolvi edustaa yhteiskunnassamme uskonnon yksityistymistä ja uudenlaisen hengellisyyden etsintää. Monelle nuorelle aikuiselle usko on vahvasti henkilökohtainen asia, eivätkä he välttämättä koe tarvitsevensa kirkkoa vahvistamaan omaa uskoaan. He tahtovat määrittää uskonnollisen identiteettinsä avoimesti, eivät tiukasti sidoksissa johonkin uskonnolliseen instituutioon. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että nuoret aikuiset määrittelevät itsensä mielellään kristityiksi, mutta eivät niinkään luterilaisiksi. Nuoret aikuiset näyttävät olevan myös muita suomalaisia ikäryhmiä heikommin kirkkoon ja sen arvomaailmaan sitoutuneita. Siinä missä vanhemmille sukupolville kirkon jäsenyys on usein tärkeä ja itsestään selvä osa suomalaista elämänmuotoa, nuorilla ja nuorilla aikuisilla tällaista kytkentää ei kristillisen kasvatuksen ohenemisen myötä enää yhtä vahvasti ole. (Niemelä 2006b, 54; 63–65.)

5 KIRKON JÄSENYYS

5.1 Mikä on kirkko?

Paavali kuvaa Kirjeessä roomalaisille kirkkoa Kristuksen ruumiina:

Niin kuin meillä jokaisella on yksi ruumis ja siinä monta jäsentä, joilla on eri tehtävänsä, samoin me kaikki olemme Kristuksessa yksi ruumis mutta olemme kukin toistemme jäseniä. Meillä on saamamme armon mukaan erilaisia armolahjoja. (Room. 12: 4-6)

Kirkko nähdään elävänä kokonaisuutena, jonka päänä on Kristus ja jonka jäseniä ihmiset ovat. Jokainen jäsen on erilainen, mutta yhteinen usko liittää jäsenet Kristukseen ja toisiinsa. (Katekismus 2000, 51.) Kirkon, niin kuin ihmisruumiinkin, jokainen jäsen on ainutlaatuinen ja kokonaisuuden kannalta välttämätön (Kohtaamisen kirkko 2014, 24).

Kristillisen teologian mukaan kirkko on syntisten ja armahdettujen yhteisö. Kirkko on olemukseltaan yksi, pyhä, yhteinen ja apostolinen. Kirkko on yksi, koska sillä on yksi Jumala ja usko. Kirkko on pyhä, koska Pyhä Henki kokoaa sen ja vaikuttaa sen keskuudessa. Kirkko on yhteinen, universaali, koska se on lähetetty Jumalan sanan avulla palvelemaan kaikkia. Kirkko on apostolinen, koska se elää ensimmäisten opetuslasten välittämästä evankeliumista julistaen sitä edelleen eteenpäin. Armonvälineet, eli Jumalan sana, kaste ja ehtoollinen, ovat kirkon näkyviä tuntomerkkejä, jotka on tarkoitettu kaikille jäsenille. Kristuksen kirkko toteuttaa tehtävänsä, eli julistaa Jumalan sanaa, jakaa sakramentteja sekä toimii kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi, keskellä ihmiselämää. Jokainen kristitty kutsutaan oman seurakuntansa yhteyteen, ja yhteinen usko liittää kristityt Kristuksen maailmanlaajuiseen kirkkoon. (Katekismus 2000, 51–52; Kirkkolaki 1993.)

Ihminen liitetään kirkon yhteyteen kasteen kautta. Kaste kuuluu kaikille, ja siinä Jumala kutsuu jokaisen nimeltä omakseen. Se on itsessään Jumalan teko, jota ihmisen ei tarvitse ansaita ja jonka arvo ei riipu ihmisestä itsestään mitenkään. Kaste on

armonväline, jonka kautta ihminen saa syntien anteeksiannon ja vapautuu kuoleman vallasta Kristuksen ristinteon tähden. Ihminen saa Pyhän Hengen kautta lahjaksi uskon, jolla hän pystyy tarttumaan kasteen lupauksiin. Ajatellaan, että ihminen syntyy kasteessa uudelleen ja hänen uutena velvollisuutenaan on luottaa Kristukseen sekä elää hänen esimerkkinsä mukaisesti. Hänessä elää kuitenkin aina vanha, syntinen ihminen, joka vetää häntä pois Jumalan luota. Turvaamalla kasteen armoon ihmisen ei tarvitse omin voimin tehdä parannusta, eikä se olisi hänelle mahdollistakaan. (Katekismus 2000, 84–89.) Ajatellaan, että kaste ei liitä ihmistä vain maanpäälliseen seurakuntaan, kristilliseen kirkkoon, vaan kasteen kautta hän pääsee osalliseksi myös iankaikkisesta elämästä Jumalan valtakunnassa (Häkkinen 2010, 88).

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on sekä teologinen että sosiologinen asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisaalta kirkko on osa Kristuksen maailmanlaajuisia kirkkoja, joka on apostolien ajoista lähtien todistanut kolmiyhteisestä Jumalasta sekä palvellut lähimmäistä. Kirkon hengellinen olemus ja ydinsanoma ovat pysyviä ja muuttumattomia. Hengellisen yhteisön lisäksi kirkko on kuitenkin myös organisaatio, joka elää aktiivisessa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Kirkko on nähty ja se voidaan edelleen nähdä yhteiskunnassa kristillisen arvopohjan välittäjänä sekä kansan yhtenäistäjänä ja kasvattajana. Luterilaisuus ja kirkon jäsenyys ovat vahvasti kuuluneet suomalaiseen ”Koti, uskonto ja isänmaa – ajatteluun”, ja etenkin vanhemmalla sukupolvella ne kuuluvat edelleen. Kirkko nähdään sanomansa ja diakonisen luonteensa kautta myös vahvasti yhteiskunnan vähäosaisten puolustajana, auttajana ja heistä huolehtijana. (Monikasvoinen kirkko 2008, 7; 380; Askola 1982, 12–15; 21; Niemelä 2006a, 229–230; Niemelä 2006b, 64.)

Yhteiskunnallisena toimijana kirkkoon vaikuttavat ja sitä muuttavat vallitsevan aika ja kulttuuri sekä niiden muutoksista johtuvat toimintaympäristön muutokset. Kirkon haasteena on aina ollut muuttumattoman sanoman ja muuttuvan toimintaympäristön välisen jännitteen sovittaminen yhteen. Tämän vuoksi kirkko joutuu jatkuvasti etsimään uusia toimintatapoja, joilla evankeliumi välitetään tuoreella, mutta ydinsanomalleen uskollisella ja teologisesti perustellulla tavalla niin, että jokainen voi sen ymmärtää. (Haastettu kirkko 2012, 416.)

5.2 Kirkon jäsenyys

Suomalaiset ovat 92 vuoden ajan saaneet päättää itse, mihin kirkkokuntaan kuulua vai kuuluako mihinkään. Suomessa astui voimaan uskonnonvapauslaki vuonna 1923. Lain myötä kirkosta eroamisesta tuli mahdollista, kun ennen sitä jäsenyys oli ollut itsestään selvää ja pakollista kaikille. (Heininen & Heikkilä 2005, 225.) Kuten kappaleessa 5.1 mainittiin, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäseneksi tullaan kasteen kautta. Kasteen voi saada lapsena tai aikuisena. (Kirkkojärjestys 1991.) Kirkon jäseneksi liittyvä ei voi samanaikaisesti olla muun uskonnollisen yhdyskunnan jäsen (Kirkkolaki 1993). Jokainen kirkon jäsen kuuluu asuinpaikkakuntansa omaan seurakuntaan. Kirkon jäsenyyteen kuuluu oikeuksia: jäsen pääsee osalliseksi kirkon hengellisestä elämästä, kuten sakramenteista ja muista pyhistä toimituksista, sekä seurakunnan tarjoamista toiminnoista ja palveluista. 16 vuotta täyttäneellä jäsenellä on oikeus äänestää seurakunnallisissa vaaleissa ja konfirmoidun jäsenen on mahdollista toimia kummina. Kirkko kerää jäseniltään kirkollisveroa, jonka suuruuden jokainen seurakunta itse määrittelee. (Kirkkojärjestys 1991; Haastettu kirkko 2012, 73–74.)

Kirkkojärjestyksen (1991) mukaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenellä on myös velvollisuuksia. Kirkon jäsenen tulee noudattaa kristillistä elämäntapaa, antaa lapsensa kastettavaksi ja huolehtia heidän kristillisestä kasvatuksestaan sekä solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla. Kirkon jäsenen tulee myös osallistua jumalanpalvelukseen, käyttää armonvälineitä sekä edistää seurakunnan ja kirkon tehtävän toteuttamista. (Kirkkojärjestys 1991.) Uusimman Katekismuksen (2000) jäseniänne liittyy Lutherin Katekismusten muovaamaan kristityn elämän malliin, jonka mukaan kastetun kirkon jäsenen tulee elää seurakuntayhteydessä, hoitaa hengellistä elämäänsä sekä kantaa vastuunsa lähimmäisistä ja luomakunnasta. Uskossa ja rakkaudessa kasvaminen ei kuitenkaan tapahdu ihmisen omin voimin, vaan Pyhän Hengen työnä kristityssä. (Häkkinen 2010, 104.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon viralliset dokumentit, kuten esimerkiksi edellä lyhyesti esitellyt Kirkkojärjestys ja uusi Katekismus, antavat ihannekuvan kristitystä kirkon jäsenestä sekä siitä, millaista elämäntapaa hänen tulee noudattaa ja miten hänen tulee sitoutua kirkkoon ja kristilliseen identiteettiinsä. Realistisesti ajateltuna ihanteet ovat tänä päivänä suurimman osan ihmisistä kohdalla kaukana todellisuudesta.

Todellisuutta on, että Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvien ihmisten sitoutuminen kirkkoon vaihtelee hyvin paljon ja heillä on hyvin erilaisia syitä kuulua kirkkoon. (Häkkinen 2010, 82.) Kirkon uusimman tulevaisuusstrategian, Kohtaamisen kirkon (2014, 24–25), jäsenyyteen liittyvän tavoitteen mukaan erilaisten jäsenyyden muotojen tiedostaminen ja mahdollistaminen sekä niiden tukeminen on tärkeää, ja seurakuntien toiminnan linjauksissa on kuunneltava seurakuntalaisten omia odotuksia ja elämänskysymyksiä.

Kirkon jäsenyyteen sitoutumisen yksi ydinkysymys on siinä, miten yksittäinen kirkon jäsen mieltää jäsenyytensä. Mitä merkitystä sillä hänelle on, ja miksi kirkkoon kuuluminen on hänelle tärkeää? Kirkon näkökulmasta on olennaista miettiä, miten seurakuntalaisten jäsentietoisuutta ja kirkon jäsenyyden merkitystä voidaan tietoisesti vahvistaa. Vahvistamisen pitäisi kohdistua erityisesti kristillisen kasvatuksen kentälle, niin kotikasvatukseen kuin seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöhön, jotta saataisiin vahvistettua sitoutumisen perustaa. (Häkkinen 2010, 222–224.) Björkstrand (2007, 6-7) painottaa, että kirkon olisi aiheellista paremmin kertoa sekä jäsenilleen että eronneille palveluista, joita kirkollisveroilla ylläpidetään sekä hyödyistä ja oikeuksista, joita jäsenyydellä saa, unohtamatta tietenkään jäsenyyden kristilliseen uskoon liittyvän sisällön merkitystä.

Yksilön tietoisemmän jäsenyyden tukemisen lisäksi toinen ydinkysymys liittyy kirkon yhteisöluonteeseen korostamiseen ja sen kehittämiseen, joka on yhtä tärkeää (Huotari 1992, 25). Yhteisöllisen jäsenidentiteetin muotoutumisen kannalta jäsenten keskinäisen yhteyden ja osallisuuden tukeminen on olennaista. Kirkko on yhteisö, joka koostuu yksilöistä. Yksilöille on tarjottava mahdollisuus rakentaa yhdessä yhteistä yhteisöä, yhteistä kirkkoa. Aidon yhteyden ja osallisuuden saavuttamiseksi kirkon jäsenille tulisi tarjota monipuolisesti erilaisia osallistumisen sekä vastuun kantamisen mahdollisuuksia esimerkiksi jumalanpalveluselämässä sekä erilaisessa toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Modéus 2014, 15; 90–91.) Myös kirkon viimeisin nelivuotiskertomus, Haastettu kirkko (2012, 416), nostaa esiin, että kirkon on vahvistettava jäsenyyden merkitystä sekä pyrittävä kohti osallisuuden yhteisöä.

5.3 Suomalaisten kirkkoon kuulumisen ja siitä eroaminen tilastoissa

Vuonna 2011 4 170 748 suomalaista kuului kirkkoon, mikä käsittää 77,2 % väestöstä. Kirkon väkiluvun suhteellinen osuus koko väestöstä on kuitenkin vähenemässä, ja kirkosta eroaminen on viime vuosina ollut aktiivisempaa kuin koskaan. Esimerkiksi vuosien 2007 ja 2011 välillä jäsenten osuus oli koko väestön keskuudessa laskenut 4,5 prosenttiyksikköä. Eniten kirkkoon kuuluvia oli vanhimmissa ikäryhmissä ja rippikouluikäisten keskuudessa, vähiten puolestaan 26–32-vuotiaiden keskuudessa. Kirkkoon kuuluvien osuuden on havaittu laskevan huolestuttavan kiihtyvää tahtia etenkin 18-vuotiaiden keskuudessa, ja se onkin ensimmäinen ikävuosi kun nuoret pääsevät itsenäisesti irtisanoutumaan kirkon jäsenyydestään. (Haastettu kirkko 2012, 73–76.)

Suomalaiset pitävät tärkeimpinä kirkkoon kuulumisen syinä kirkon rooliin yhteisön tukena liittyviä tehtäviä. Näitä ovat etenkin kirkon auttamiseen ja heikoista huolehtimiseen liittyvät tehtävät sekä elämän taitekohtien kirkolliset toimitukset. Enemmistö suomalaisista pitää erittäin tärkeänä, että kirkko auttaa vanhuksia, vammaisia ja vaikeuksissa olevia ihmisiä, puolustaa julkisuudessa heikkoja ja syrjäytyneitä sekä auttaa maailman köyhiä. Toimitukset, kuten hautaan siunaaminen, kaste ja vihkiminen, ovat myös edelleen tärkeitä enemmistölle suomalaisista. (Haastettu kirkko 2012, 77–79.) Kirkko tavoittaa jäsenistönsä kattavimmin juuri toimitusten yhteydessä (Häkkinen 2010, 192). Kasteiden ja avioliittoon vihkimisten määrien on kuitenkin havaittu viime vuosina laskeneen, ja tälle on haettu aiheellisesti yhteyttä nuorten aikuisten heikentyneistä siteistä kirkkoon (Haastettu kirkko 2012, 119). Rippikoulun suosio on sen sijaan pysynyt suhteellisen vakaana muiden toimitusten suosion laskusta huolimatta. Vuonna 2013 rippikoulun kävi 84,6 % kaikista Suomen 15-vuotiaista (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013, 94).

Enemmistö kirkon jäsenistä pitää tärkeänä myös kirkon roolia perinteiden ja kulttuurin ylläpitäjänä. Tähän liittyvät muun muassa hautausmaiden ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kirkkojen ja kirkkomaiden ylläpito sekä kirkollisten juhlapyhien kristillisen perinteen ylläpitäminen. Kirkkovuoden juhla-aikojen seurakuntaelämään osallistuminen tarjoaa monille harvemmin seurakunnan toimintaan osallistuvalla syyn mennä kirkkoon, ja etenkin jouluaaton messu on säilyttänyt asemansa suosituimpana kirkkopyhänä.

Kuitenkin, myös juhlapyhien kirkossakäynti on laskenut. Selkeästi hengelliset syyt, kuten kirkon opettaman uskon tärkeys, uskon vahvistaminen, Jumalan sanan esillä pito sekä jumalanpalveluksiin osallistumisen mahdollisuus, kirkkoon kuulumiselle ovat tärkeitä vain alle puolille kirkon jäsenistä. (Haastettu kirkko 2012, 77–79; 100; Häkkinen 2010, 192.)

Kirkosta eroamisesta on tehty helppoa ja se onnistuu esimerkiksi internetissä kirkosta eroamiseen tarkoitettulla sivustolla sähköisen lomakkeen avulla (Eroakirkosta.fi i.a.). Kirkosta eroaminen on harvoin hetken mielijohde. Keskeisimpiä syitä kirkosta eroamiselle ovat, ettei kirkolla instituutiona ole eroajalle mitään merkitystä tai ettei hän usko kirkon opetuksiin eikä pysty sitoutumaan kirkon syvimpään sanomaan ja tehtävään. Lähes yhtä keskeinen syy on haluttomuus maksaa kirkollisveroa, mutta sen on katsottu liittyvän kiinteästi edellä mainittuihin merkityksettömyyden kokemuksiin, ei niinkään taloudellisiin ongelmiin. (Haastettu kirkko 2012, 86–88.)

Kirkosta erotaan myös arvomaailmaan liittyvistä syistä. Toisaalta kirkosta erotaan, koska se koetaan liian suvaitsemattomaksi, vanhanaikaiseksi ja epätasa-arvoiseksi. Noin 50 % eronneista pitää kirkkoa liian konservatiivisena ja eroihin on viime vuosina jossain määrin vaikuttanut esimerkiksi kirkon suvaitsematon suhtautuminen seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Kirkosta lähtee toisaalta myös voimakkaasti uskonnollisia, jotka eivät koe löytävänsä paikkaansa kirkosta ja jotka kaipaavat toisenlaista hengellistä yhteisöä. Liian maallistuneena ja liberaalina kirkkoa pitää joka viides eroaja. On huomattavaa, että viime vuosina erojen takana on ollut aiempaa useammin se, että henkilö on ollut eri mieltä jostakin kirkon kannanotosta tai päätöksestä. Esimerkiksi vuosina 2010–2011 noin puolet eroajista arvioi eriävän mielipiteen vaikuttaneen keskeisesti eropäätökseen. (Haastettu kirkko 2012, 73; 86–88.)

6 KIRKON YRITYSKUVA

6.1 Yrityskuva käsitteenä

Kuten aiemmin on mainittu, kirkko on toisaalta hengellinen yhteisö ja toisaalta organisaatio, joka elää vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan ja sen muutosten kanssa. Sitä ei voida täysin rinnastaa markkinatalouden ylä- ja alamäissä sukkuloivaan voittoa tavoittelevaan yritykseen. Yritys- ja markkinointimaailmaan liittyvää yrityskuvan käsitettä voidaan silti soveltaa myös muihin organisaatioihin kuin yrityksiin. (Vuokko 2003, 102–103.) Käsitteen avulla voidaan yrittää hahmottaa toisaalta sitä kuvaa, joka kirkolla on itse itsestään ja toisaalta sitä kuvaa, jonka muut siitä saavat.

Yrityskuva tai yritysimage käsitteenä tarkoittaa kaikkien niiden käsitysten summaa, joita yksilöllä, yhteisöllä tai sidosryhmällä on yrityksestä. Se on siis subjektiivinen käsitys jostakin kohteesta ja se kuuluu yleisölle, ei ainoastaan kohteelle itselleen. Yritys ei täysin pysty päättämään omasta imagostaan, vaikka se pystyykin vaikuttamaan siihen, sillä yrityksestä syntyy aina mielikuvia, vaikkei se niitä tietoisesti rakentaisikaan. Sisäinen yrityskuva, yrityksen identiteetti, on se kuva joka yrityksellä on itse itsestään tai tila, johon se pyrkii. Identiteetti sisältää ne keinot, tiedot ja tiedostamattomat, joilla yritys heijastaa persoonallisuuttaan. Hyvä yrityskuva helpottaa olennaisesti suhteita sidosryhmiin, huono puolestaan haittaa tai voi jopa estää niitä. (Vuokko 2003, 103–105.)

6.2 Kansankirkon ajatus

Suomen evankelis-luterilainen kirkko kutsuu itseään mielellään kansankirkoksi. Kansankirkon juuret ovat Suomessa 1800-luvun liberalismissa ja kansalaisaktivismissa. Kansankirkon syntymisen kannalta olennaista on Frans Ludvig Schaumanin ajama Kirkkolaki, joka astui voimaan vuonna 1869. Tuolloin perustettiin muun muassa kirkolliskokous, johon kuului piispojen ja valtion laitosten edustajien lisäksi valittuja maallikko- ja pappisjäseniä. Uusi kirkkolaki edusti myös uskonnonvapauden

toteutumiselle myönteistä linjaa, mutta käytännössä sen toteutumiseen meni vielä muutama vuosikymmen. 1800-luvun lopun autonomian aikaisessa Suomessa ei ollut vielä poliittisia edellytyksiä kirkon oman keskushallinnon luomiseen, joten valtion ja kirkon keskinäinen yhteys jäi edelleen tiiviiksi ja kirkon ylin hallinto oli valtion käsissä. Kirkkolaki aloitti kuitenkin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vähittäisen itsenäistymisen valtiosta ja muovautumisen valtionkirkosta kansankirkoksi. (Heininen & Heikkilä 2005, 184–185; 262.)

Kansankirkko on nimensä mukaisesti koko kansaa palveleva kirkko. Kansankirkkoajattelussa kirkko nähdään kansan kasvattajana, minkä vuoksi on tärkeää, että se pitää jäseninään mahdollisimman suuren osan kansasta. Kansankirkko on avara ja suvaitsevainen, ja se pyrkii ottamaan kaikki ihmiset huomioon. Se kokoaa sisäänsä hyvin erilaisia näkemyksiä ja hengellisiä suuntauksia esimerkiksi herätysliikkeeseen kuuluvasta papista helsinkiläiseen nuoreen aikuiseen, jonka jumalakäsitys poikkeaa kristinuskon opettamasta. Kansankirkon ajatukseen kuuluu, että kirkossa on kristilliseen uskoon eri tavalla sitoutuneita jäseniä. (Heininen & Heikkilä 2005, 228; 262; Modéus 2014, 15.) Kansankirkkoa on luonnehdittu moniääniseksi tai monikasvoiseksi sen kirjavan jäsenkannan vuoksi (Monikasvoinen kirkko 2008, 380). 1940-luvun asevelipappien esikuvan mukaan kansankirkon tärkeä työ on kohdata ihmiset heidän arjisessa elämässään ja kulkea heidän rinnallaan kehdestä hautaan. Kansankirkon ”avosylisten” luonteen mukaisesti sen jäsenyyden profiili on niin matala, että jokainen voi sen omaksua, eikä jäsenyydellä ole sen kummempia ehtoja. (Heininen & Heikkilä 2003, 238; Huotari 1992, 24–25.)

6.3 Moniäänisen kirkon identiteetti ja yrityskuva

Veikkolan (1981) mukaan kirkon identiteetti muotoutuu jatkuvasti erilaisissa yhteiskunnallisissa ja historiallisissa tilanteissa, joissa kirkko joutuu kamppailemaan sen yhteiskunnallisen todellisuuden kanssa, jossa se elää, sekä sen henkisen perinnön ja uskonsisällön kanssa, jota se kantaa mukanaan (Häkkinen 2010, 57). Selkeän identiteetin muodostuminen ja sen säilyttäminen edellyttävät jonkinasteista yhdenmukaisuutta kirkon uskossa ja elämässä. Erilaiset tulkintatavat puolestaan ovat identiteetille vahingollisia. Kansankirkkoa on sen kirjavan jäsenkannan ja moniäänisen

luonteen vuoksi syytetty oman identiteettinsä kadottamisesta ja kykenemättömyydestä sisäiseen kiinteyteen. Ilman selkeää identiteettiä myös kirkon profiili ulospäin jää väistämättä epäselväksi. (Rajaniemi 1982, 67–68.) Tämä luonnollisesti vaikuttaa kirkon yrityskuvaan sekä ihmisten mielikuviin kirkosta.

Kun kansankirkko nimensä mukaisesti haluaa sulkea sisäänsä koko kirjavan kansan, samalla myös kansaa jakavat arvostiridat sekä muut vastakkainasettelut tulevat kirkon sisälle. Näin ollen sellaisten näkökantojen korostaminen ja kannanottojen esittäminen, joiden kanssa suuri enemmistö olisi samaa mieltä, on kirkolle mahdotonta. Konservatiivinen ääripää odottaa kirkolta selkeitä ja vahvasti perinteessä pysyviä kannanottoja sekä Raamatun kirjaimellista tulkintaa, liberaali ääripää puolestaan aikaan mukautumista ja suvaitsevaisuutta sekä ennen kaikkea kristillisen sanoman ytimen, lähimmäisenrakkauden, korostamista. Näiden väliin jää suuri ”harmaa massa”, jonka ääni harvemmin pääsee kuuluviin esimerkiksi julkisuudessa. Kirkon on mahdotonta samaan aikaan miellyttää molempia ääripäitä, ja samastumalla johonkin jäsenryhmäänsä se voi joutua vastakkain toisen ryhmän kanssa. Tästä seuraa, että kirkko päättyy helposti passiiviseksi ja kantaaottamattomaksi tai sanoo aamenensa vain niihin asioihin, jotka näyttävät saavan yleistä kannatusta myös valtaosassa yhteiskuntaa. (Rajaniemi 1982, 62–68; Niemelä 2006a, 224–225.)

Kirkko on sisäisesti eriytynyt myös siten, että jäsenten sitoutumisen kirkon toimintaan ja ideologiaan on sallittu muodostua varsin eriasteiseksi. Kirkon toimintaan osallistuminen voi vaihdella lähes täydestä passiivisuudesta lahtotyyppeihin ydinryhmiin ja sisäpiireihin, joihin on hankala päästä mukaan. Samoin ideologinen oppiin sitoutuminen voi vaihdella täydellisestä vieraantumisesta tiukasti kirkon traditioon liittyvään sitoutumiseen. (Rajaniemi 1982, 62–68; Niemelä 2006a, 224–225.) Moniäänisen kirkon sisäinen polarisoituminen niin arvokysymyksissä kuin sitoutumisen asteessa asettaa haasteita eri tavalla ajattelevien ryhmien yhteydelle ja näin ollen koko kirkon yhteisöluonteelle (Haastettu kirkko 2012, 378; 406–407).

Moniäänisyyttä ja erilaisten näkemysten kirjoa myös puolustetaan. Mikäli kirkko lähtisi vahvasti korostamaan selkeämpää identiteettinäkemystä, se merkitsi yhdenmukaisuusvaatimusten lisäämistä niin jäsenten arvokysymyksissä kuin kirkkoon sitoutumisen asteessa. Näin kirkolla olisi esimerkiksi vaarana päättyä palvelemaan vain

kapeasti määriteltyjä uskonnollisen sisäpiirin tarpeita ja keskittymään normienmukaisen elämän valvontaan ja velvollisuuksien korostamiseen. Tämä estäisi kirkkoon löyhemmin sitoutuneita jäseniä löytämästä samastumispintaa kirkkoon ja sen elämään. (Rajaniemi 1982, 68; Niemelä 2006a, 229.) Arkkipiispa Mäkinen (2015) painottaa Helsingin Sanomien lehtiartikkelissa, että luterilaisen kirkon kuuluu olla moniääninen ja että sen historiaa ovat aiemminkin värittäneet vilkas keskustelu ja luova erimielisyys. Hänen mukaansa esimerkiksi tällä hetkellä vahvasti esillä olevat yhteiskunnalliset kysymykset liittyen perheeseen, avioliittoon ja seksuaalisuuteen ovat tärkeitä, mutta vielä tärkeämpää on kirkon oma tarkoitus ja tehtävä:

Olennaista on, että nämä kysymykset eivät koske kristillisen uskon ydintä. Meidän kirkko ei ole olemassa avioliittoa tai seksuaalisuutta varten, vaan uskon ydin on Kristuksessa. (Lehtinen 2015.)

Mäkisen mielipide on linjassa kirkon viimeisimmän tulevaisuusstrategian, Kohtaamisen kirkon (2014, 24), kanssa. Myös siinä korostetaan, että vaikka jäsenten erilaiset tarpeet on huomioitava ja erilaisuutta on kunnioitettava, loppujen lopuksi kirkon jäseniä yhdistää Kristus, ei jäsenten välinen yhdenmukaisuus.

6.4 Kirkon yrityskuva ja media

Ihmisten mielikuvat kirkosta muodostuvat nykyään yhä vahvemmin median välityksellä. Tähän vaikuttaa etenkin internetin ja sosiaalisen median käytön voimistuminen, mutta myös samanaikainen kotien uskonnollisen kasvatuksen sekä yleinen oman seurakunnan toimintaan osallistumisen väheneminen. Monilla on hatara käsitys siitä, mitä seurakunnissa oikeasti tehdään kirkollisten toimitusten ja jumalanpalvelusten lisäksi. Omakohtaisen seurakuntakokemuksen puuttuessa yhä useampi muodostaa käsityksensä kirkosta yksinomaan erilaisissa tiedotusvälineissä ja internetin keskustelupalstoilla käydyn keskustelun pohjalta. (Monikasvoinen kirkko 2008, 386–387; Petterson 2006, 71–73.)

Kirkon valtioneuvostolle antamat viralliset kannanotot syntyvät kirkolliskokouksessa ja Kirkkohallituksen täysistunnoissa. Kananotot syntyvät prosessissa, jossa on työryhmä-

ja toimikuntatyöskentelyä, päätöksenteko ja joskus myös äänestys. Lausunnot liittyvät yleensä ministeriöiden lakiesityshankkeisiin. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kannanotot i.a.) Virallisissa prosesseissa syntyvät kannanotot eivät ole kuitenkaan niitä, jotka päätyvät sellaisinaan ihmisten tietoon esimerkiksi uutisvirran ohella. Median pelisääntöihin kuuluu dramaattisen ja huomiota herättävän esille nostaminen, ja media voi tuoda kärjistävillä ja sensaationhakuisillakin tavoilla asioita esiin. (Pettersson 2006, 73; Lehtinen 2015.)

Ihmisten mielikuviin kirkosta vaikuttaa vahvasti se, kuka heidän mielestään käyttää ”kirkon ääntä” henkilökohtaisella tasolla tai julkisuudessa. Kirkosta eronneiden kokemukset osoittavat, että kirkko samastetaan sen työntekijöihin, sillä kirkosta eroamisen taustalla on usein pettymys yksittäisen kirkon työntekijän toimintaan tai mielipiteeseen. Kokemuksen ei tarvitse olla henkilökohtainen. Kirkon työntekijöiden mielipiteet sekä päättäjien julkiset kannanotot mediassa voivat saada ihmisiä eroamaan kirkosta tai toisaalta liittymään siihen. (Niemelä 2006a, 227.) Esimerkkinä tästä mainittakoon Mäkisen marraskuun 2014 Facebook-päivitys, jossa hän esitti henkilökohtaisen mielipiteensä tasa-arvoisen avioliittolain puolesta, ja jonka seurauksena ihmisiä sekä erosi kirkosta että liittyi siihen (Facebook. Arkkipiispa Kari Mäkinen 2014). Ihmiset voivat samaistaa kirkon ääneksi kuitenkin myös muita henkilöitä kuin sen työntekijöitä tai virallisia edustajia. Tämä nähtiin esimerkiksi lokakuussa 2010, kun kristillisdemokraattien kansanedustaja Räsänen homovastaisiksi mielletyt kommentit YLE TV2:n Homoilta-nimisessä keskusteluohjelmassa saivat internetin keskustelupalstat kuumiksi ja kymmenet tuhannet ihmiset eroamaan kirkossa muutamassa viikossa. Edellä kuvatut tapaukset osoittavat, kuinka nopeasti ja tehokkaasti asiat ja mielikuvat leviävät ihmisten keskuudessa median välityksellä, ja kuinka keskeinen rooli medialla nykyään on liittyen jäsenten kirkkoon suhtautumiseen. (Haastettu kirkko 2012, 267–268; Niemelä 2006a, 227.)

Kirkko ja uskonto ovat olleet viime vuosina poikkeuksellisen paljon esillä julkisessa keskustelussa ja mediassa. Uusateismista ja arvomaailman muutoksista johtuva uskontokriittinen ilmapiiri on johtanut kritiikkiin kirkon ja uskonnon asemasta julkisessa elämässä. Varsinkin sosiaalisessa mediassa käydyn keskustelun vilkkaus kuitenkin osoittaa, että tarvetta uskonnosta, kirkosta ja kristillisestä opista käytävään asialliseen keskusteluun on runsaasti. Kirkolta vaaditaan entistä enemmän perusteluja

sen edustamiin kantoihin, ja ihmiset tuntuvat odottavan siltä voimakkaampaa osallistumista etenkin elämänarvoista käytävään ajankohtaiseen keskusteluun sekä rohkeampia ja avoimempia mielipiteitä asioihin liittyen. Tämä edellyttää kirkon ääntä käyttäviltä aiempaa aktiivisempaa osallistumista julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä haastaa kirkkoa ja seurakuntia panostamaan jatkossa yhä enemmän viestintään ja näkyvyyteen. (Haastettu kirkko 2012, 289; 407; 415–416; Petterson 2006, 71.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Keräsin opinnäytetyön aineiston yksilöhaastatteluilla. Haastattelun käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä on tyypillistä laadullisille eli kvalitatiivisille tutkimuksille. Laadullinen tutkimus pureutuu syvällisesti johonkin ilmiöön ja sen merkityksiin, ja sen aineisto on ilmiösultaan tekstiä. Tutkimuksen kohteena on usein sosiaalinen tai inhimillinen toiminta, joita pyritään ymmärtämään. Laadullisille tutkimuksille on tyypillistä, että niissä keskitytään pieneen määrään tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri on näin ollen sen laatu, ei määrä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 22; Eskola & Suoranta 2000, 15; 18; 61.)

Haastattelin opinnäytetyöhön kahtatoista henkilöä, jotka olivat iältään 17–20-vuotiaita. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia aikuistuvien isosten ajatuksia, joten haastatteluihin valikoitui nuoren aikuisen ikäluokkaa lähestyviä henkilöitä. Haastateltavien tuli olla toiminut jossakin Suomen evankelis-luterilaisessa seurakunnassa isosina vuonna 2013, mutta sillä, toimivatko he enää isosen tehtävissä, ei ollut merkitystä. Opinnäytetyön kohderyhmästä voidaan puhua harkinnanvaraisena otantana. Harkinnanvarainen otanta tarkoittaa sitä, että tutkimukselle on rakennettu etukäteen jonkinlaiset aineiston hankintaa ohjaavat teoreettiset perusteet, ja että tutkittavat valitaan jonkin tietyn kriteerin perusteella (Eskola & Suoranta 2000, 18). Haastateltavat olivat kotoisin eri puolilta Suomea ja eri seurakunnista. Seurakuntia oli muun muassa Uudellamaalla, Keski-Suomessa sekä Pohjois-Suomessa. En haastateltavien yksityisyydensuojan säilyttämiseksi kerro seurakunnista tarkemmin. Haastateltavat olivat pääosin Kansainvälisen rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 määrälliseen osioon vastanneita henkilöitä, ja sain heihin ensikontaktin tutkimuksessa mukana olleiden seurakuntien työntekijöiden kautta. Osa haastateltavista ei ollut vastannut tutkimushankkeen edelliseen osioon, mutta myös he olivat toimineet isosina vuonna 2013. Heihin sain kontaktin viimeiseen työharjoitteluuni liittyvien yhteyksien kautta. Avasin heille laajemman tutkimushankkeen viitekehystä haastattelujen alussa hiukan tarkemmin.

Toteutin haastattelut keväällä 2015. Haastatteluista kahdeksan toteutui kasvotusten, ja näissä tapauksissa matkustin itse haastateltavieni luokse junalla tai omaa autoa käyttäen. Kasvotusten toteutettavissa haastatteluissa haastattelupaikaksi valikoitui paikallinen kirjasto ja sen rauhallinen huone tai nurkkaus, tai mahdollisimman hiljainen kahvila. Haastatteluista neljä toteutui Adobe Connect – alustan, eli AC:n, välityksellä, ja toteutin ne kotoa käsin. Haastattelut kestivät 35 minuutista puoleentoista tuntiin. Nauhoitin haastattelut digitaalisella nauhurilla.

Haastattelut olivat muodoltaan teemahaastatteluja. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jolle on tyypillistä se, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Haastattelut etenivät tiettyjen, ennalta määrättyjen teemojen varassa, jotka olivat kaikille haastateltaville samoja. Olin tehnyt teema-alueiden alle tutkimuskysymyksiä palvelevia apukysymyksiä helpottamaan omaa työtäni, mutta käytännössä teemat saattoivat esiintyä eri haastateltavien kanssa eri järjestyksessä ja eri painotuksilla. Teemahaastattelu menetelmänä päästää haastateltavien äänen kuuluviin ja antaa painoarvoa heidän ajatuksilleen, näkemyksilleen ja tulkinnoilleen asioista (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Mielestäni menetelmä sopi opinnäytetyöni aineistonkeruuseen hyvin. Keskustelemalla avoimen vuorovaikutuksen kautta molemmille mieltä aiheesta saatiin aikaan mielenkiintoisia ja yksityiskohtaisia pohdintoja, joiden avulla saavutettiin haluttua syvyyttä vuoden 2013 määrällisen osion tuloksiin. Teemahaastattelurunko löytyy opinnäytetyön liitteistä (Liite 1).

7.2 Aineisto, tutkimuskysymysten rajaaminen ja aineiston analyysi

Haastatteluista kertyi yhteensä noin 10 tuntia ja 45 minuuttia nauhoitusta. Purin haastattelut litteroimalla, eli muuttamalla ne tekstimuotoon. Järjestin aineistoa jo purkamisen yhteydessä teema-alueisiin niin pitkälle kuin se oli mahdollista. Yhden haastattelun litteroimiseen meni minulta haastattelun pituudesta riippuen kolmesta tunnista neljään ja puoleen tuntiin.

Litteroituani koko aineiston litteroitua tekstiä oli noin 165 sivua (A4). Päädyimme opinnäytetyöni ohjaajan kanssa siihen, että aineiston laajuus on liian suuri

opinnäytetyötä varten, ja sitä täytyy rajata. Vaihtoehtoina oli rajata tutkimuskysymyksiä tai analyysiin otettavia haastatteluja, tai molempia. Päädyin siihen, että rajaan vain tutkimuskysymyksiäni. Tässä vaihtoehtoina oli fokusoida opinnäytetyöni tiukemmin joko uskoa ja uskontoja koskeviin teemoihin tai kirkkoa ja kirkon jäsenyyttä koskevaan tematiikkaan. Rajauspohdinta tapahtui litteroituun haastatteluaineistoon tutustumalla. Päädyin siihen, että keskityn opinnäytetyössäni kirkkoa ja kirkon jäsenyyttä koskevaan tematiikkaan. Jäsenyyskysymyksen ajankohtaisuus vaikutti rajauspäätöksen muotoutumiseen.

Haastattelun loppukaneetiksi tarkoitettu tema kirkon yrityskuvasta ja siihen liittyvistä kirkon kannanotoista nousi yllättävän tärkeäksi aiheeksi useassa haastattelussa, ja tämän vuoksi se muodostui rajauksen jälkeen lopulta toiseksi tutkimuskysymykseksi jäsenyyskysymyksen rinnalle. Teemahaastattelulle onkin luonteenomaista, että jotkut teemat kasvavat aineistonkeruuta tehdessä isommiksi, toiset jäävät pienemmiksi ja esiin saattaa nousta jopa kokonaan uusia teemoja (ks. Launonen 2015, Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta). Rajauspäätöksen jälkeen aineistoa jäi jäljelle noin 70 litteroitua tekstisivua (A4). Tutkimuskysymysten rajaaminen selkeytti omaa työtäni ja antoi minulle mahdollisuuden keskittyä syvällisemmin kirkko-tematiikkaan.

Aineiston litterointi oli ensimmäinen aineistoon perehtymisen osuus. Sen jälkeen tutustuin aineistoon lisää lukemalla sitä läpi useaan kertaan. Analyysini lähtökohtana oli aineistolähtöisyys, ja pyrin olemaan avoimena kaikelle mitä aineisto minulle tarjoaa sen sijaan, että minulla olisi ollut valmiina jokin teoreettinen, todennettava johtoidea (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 136). Litteroinnin ja aineistoon tutustumisen jälkeen erottelin aineistosta ne asiat, jotka olivat olennaisia tutkimuskysymysteni kannalta. Tämä tapahtui tietokoneella Word-tekstinkäsittelyohjelmaa apuna käyttäen. Erottelun jälkeen järjestelin ja luokittelin tietokoneella samankaltaiset teemat samoihin tiedostoihin ja aloin sen jälkeen tarkastella niiden sisältöjä ja yhteyksiä. Teemat perustuivat teemahaastattelurunkoon ja sen apukysymyksiin, etenkin kohtiin ”Ajatuksia seurakunnasta ja kirkosta” sekä ”Kirkon yrityskuva”. Analysoin aineiston teemoittelun menetelmien avulla. Teemoittelulle on tyypillistä, että aineistosta nostetaan esiin teemahaastattelurunkoon pohjautuvia, tutkimuskysymyksiä valaisevia asioita, jonka jälkeen niistä muodostetaan erilaisia luokka- tai tyyppiesimerkkejä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173–174). Pohdin aineistosta nousseita tuloksia aiemmin kerätyn teoriapohjan

valossa ja muodostin opinnäytetyöni johtopäätökset niiden välisen vuoropuhelun avulla.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien ihmistieteisiin luettavien tutkimusten eettisten periaatteiden (2009) mukaan tulee tutkittavan itsemääräämisoikeutta aina kunnioittaa, hänen vahingoittamistaan välttää ja hänen yksityisyyden- ja tietosuojastaan pitää huolta. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja perustua riittävään tietoon. Yleinen suostumus koskee yleistä tutkimuskäyttöä ja siihen voidaan liittää muun muassa ehtoja siitä, missä muodossa aineisto tallennetaan ja arkistoidaan ja millä ehdoin sitä saadaan käyttää tulevaisuudessa tutkimuksissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet 2009, 4.)

Näkemykseni mukaan tämän opinnäytetyön tekeminen ja raportointi eivät ole aiheuttaneet merkittäviä vahinkoja haastatteluihin osallistuneille henkilöille. Korostin haastateltaville jo ensimmäisessä kontaktissa, että haastatteluun osallistuminen ei ole osa seurakunnan toimintaa, vaan haastatteluun tullaan yksityisenä henkilönä ja se on täysin vapaaehtoista. Korostin haastateltaville, että heidän yksityisyydensuojansa tulee säilymään koko prosessin ajan, ja että tämä toteutuu aineiston huolellisella ja luottamuksellisella säilyttämisellä sekä haastateltavien kaikkien tunnistetietojen häivyttämisellä valmiista raportista ja muista mahdollisista aineistoon liittyvistä julkaisuista. Kasvotusten toteutettujen haastattelujen aluksi allekirjoitimme haastatteluun osallistumisesta suostumuslomakkeen (Liite 2). AC:n välityksellä toteutettujen haastattelujen kohdalla osa haastateltavista skannasi allekirjoitetun suostumuslomakkeen minulle, osa taas ei. Kaikissa tapauksissa suostumuslomakkeen asioista keskusteltiin ennen haastattelun aloittamista, ja varmistin haastateltavien ymmärtäneen siinä mainitut asiat.

Alaikäisen nuoren henkilökohtaisista asioista päättää viime kädessä hänen huoltajansa (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983). Tämän vuoksi pyysin etenkin alaikäisiä haastateltavia keskustelemaan haastatteluun osallistumisesta kotona. Lähetin alaikäisten haastateltavien huoltajille etukäteen haastattelua, opinnäytetyötä ja

laajempaa hanketta valottavan sähköpostiviestin. Pyysin alaikäisiä haastateltavia toimittamaan jollakin konstilla minulle huoltajan allekirjoituksella varustetun suostumuslomakkeen. Käytännössä tämä ei toteutunut kaikkien kohdalla, mutta kaikkien haastattelujen aluksi varmistettiin, että huoltaja on tietoinen nuoren osallistumisesta haastatteluun.

Olen pystynyt lisäämään opinnäytetyön luotettavuutta valmistelemalla teemahaastattelurungon huolella sekä noudattamalla litteroinnissa säännönmukaisuutta ja tarkkuutta. Opinnäytetyössä ei ole käytetty aivan sanatarkkaa litterointia, sillä työn kannalta asiasisältö, ei esimerkiksi haastattelutilanteen vuorovaikutus, on tärkeintä. Jätin litteroidusta tekstistä toistuvia täytesanoja, kuten ”niinku” ja ”öö” pois. Pidin kuitenkin tarkkaa huolta siitä, että haastateltavien mielipiteet tulevat oikein esitetyiksi, ettei analyysivaiheessa syntyisi väärinkäsityksiä tai jäisi varaa liialle tulkinnalle. Aineiston luotettavuutta lisää myös se, että litteroin haastattelut pian haastattelujen toteuttamisen jälkeen, kun asiat olivat vielä tuoreessa muistissa. Tutustuin myös kerättyyn aineistoon hyvin. Haastatteluissa käytetyn digitaalisen nauhurin äänenlaatu oli erinomainen, mikä osaltaan vähentää sisällöllisten väärinymmärrysten riskiä ja näin ollen lisää luotettavuutta.

Opinnäytetyön luotettavuuteen voivat vaikuttaa tutkijan tiedostamattomat ennakkoolettamukset ja arvot. Omat kokemukseni isosena toimimisesta ovat voineet teoriassa vaikuttaa jonkin verran tiedostamattani aineiston tulkintaan. Toisaalta omakohtaisuudesta on voinut olla myös etua, sillä tunnen käsiteltävän aihepiirin hyvin. Luotettavuuteen on voinut vaikuttaa myös se, jos haastattelutilanne on tuntunut jostakusta nuoresta hyvin jännittävältä. Tällöin on ehkä mahdollista, ettei hän ole uskaltanut tai muistanut kertoa kaikkea, mitä hänellä teemoihin liittyen on ollut mielessään. Haastateltavat saattavat myös antaa haastatteluissa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Olen pystynyt ehkäisemään edellä mainittuja asioita omalla käytökselläni: esiintymällä itse haastattelutilanteissa tilanteen herkkyyden vaatimalla rentoudella ja avoimuudella, valitsemalla haastattelupaikat rauhallisista ympäristöistä sekä muistuttamalla haastateltavia heidän yksityisyydensuojastaan.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Kirkkoon kuuluminen ja kirkosta eroaminen

Haastateltavista kaikki kuuluivat haastatteluhetkellä kirkkoon, eikä suurin osa heistä ollut koskaan harkinnut eroamista. Haastatteluaineistosta käy ilmi, että kirkosta eroamisesta on nuorten mielestä tehty nykyään liiankin helppoa, ja että eropäätös tehdään heidän mielestään usein huonoin perustein. Huonoiksi perusteiksi eropäätökselle nimettiin haastatteluissa yleisen trendin tai kaverien esimerkin seuraaminen, mediassa käyty julkinen keskustelu, kirkkoon suoraan liittymätön syy, tilapäinen uskonasioiden epäily sekä rahallinen säästö. Kirkosta ei enemmistön haastateltavista mukaan tulisi erota kovin kevyin perustein, ja asioista kannattaisi heidän mukaansa ottaa kunnolla selvää ennen ratkaisevan päätöksen tekemistä.

Musta se on vähän jännä että ensinnäkin se on niin helppoa se kirkosta lähteminen ja tolleen kun netissä just tehään. Vaikka nyt kun oli tää avio-liittokeskustelu ja monet perusteli sillä sitä eroamista, niin... En mä oikein tiää, se on vähän jännä että sen voi vaan niin helposti tehdä ja helposti lähteä siitä, jostain tollasesta syystä mikä ei ees kuulu siihen.

Mun mielestä aika huonoilla perusteilla yleensä tehään sitä, erotaan, että jos sulla on hyvät perustelut siihen niin siitä vaan mutta jos se on vaan yleinen semmonen trendi niin ihan typerää. Että ite jos olisin tekemässä tollaista päätöstä niin ottaisin selvää asioista että tietäisin miten ne on (--)

(--) mitä jotkut esimerkiksi tekee, että pääsee ottamaan sen puolen prosentin kirkollisveron pois niin se on esimerkiksi vähän semmonen, nääh. Onko se nyt oikeesti niin tärkeää?

Muutamassa haastattelussa tuotiin esiin, ettei koettu mielipide-ero kirkon kanssa liittyen johonkin yksittäiseen asiaan ole järkevä syy kirkosta eroamiseen. Mielipide-eroja löytyy haastateltavien mukaan paljon jo yhden seurakunnan sisältä, saati sitten koko kirkon, ja niiden kanssa on opittava elämään.

(--) vaikka välillä saattaa käydä silleen että en oo sen ihan kirkon virallisen kannan kanssa samaa mieltä niin totta kai seurakunta on kuitenkin sen verran iso asia että pakkohan siellä on pystyä olemaan eriäviä mielipiteitä sisällään. Siinä vaiheessa jokainen joutuis perustamaan oman seurakunnan jos ei yhtään kestä sitä että muut on eri mieltä.

Toisaalta, pienessä osassa haastatteluista nostettiin esiin kirkosta eroamisen mahdollisuus, joka liittyi poikkeuksetta jo olemassa olevaan tai mahdolliseen vahvaan mielipide-eroon ajatellun kirkon kannan ja nuoren oman kannan välillä. Tällainen vahva mielipide-ero koski aina nuoren itsensä tärkeinä pitämiä arvokysymyksiä liittyen esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin. Selvää oli pienen osan haastatteluista nuorista kohdalla, että jos kirkon mielipiteet koetaan liian ahdasmielisiksi, syrjiviksi tai vanhanaikaisiksi, se voi johtaa eropäätökseen.

H: Siis minulla on käynyt niin että minä ihan vakavasti mietin (--) että minä eroaisin kirkosta. Koska tuota, minä en kauheesti tykkää siitä että ihmisiä syrjitään sen sukupuolen takia, tai sen takia millasia ne on, kun ne ei asialle ite voi mitään eikä häpeä ite sitä mitenkään.

RW: Tarkoitatko nyt tätä tasa-arvoista avioliittojuttua?

H: Just sitä. Sen takia minä mietin että eroaisin kirkosta koska minä en yksinkertaisesti tykkää siitä miten kirkko siihen suhtautuu.

H: Mun mielestä kirkko instituutiona on välillä niinkun aivan liian vanhahtava mun omiin mielipiteisiin nähden (--) et jos kirkko vaikka tekee jotain tyhmää vielä niin sitten eroan.

RW: Mitä tyhmää kirkko voisi tehdä?

H: No vaikka linjata jotain mun omien mielipiteiden vastaisia asioita niinkun vaikka just tasa-arvoisesta avioliittolaista tai jostain muusta tällasesta asiasta.

Haastatteluaineistosta käy myös ilmi, että päätöksen kirkosta eroamisesta ajatellaan nuorten mielestä olevan jokaisen henkilökohtainen ratkaisu. Jos joku kokee, ettei kirkolla ole hänelle mitään merkitystä tai ettei jäsenyydestä ole suoranaisesti mitään hyötyä, niin kirkon jäsenenä ei tarvitse väkisin pysyä. Esimerkiksi henkilökohtaisen vakaumuksen puuttumisen ajateltiin osassa haastatteluista olevan ymmärrettävä syy kirkosta eroamiseen.

(--) jos ei koe että kirkko on olennainen osa elämää (--) niin eihän siihen oo pakko kuulua. En minäkään kuulu moottoripyöräkerhoon koska en koe että siitä olisi minulle mitään apua. Onhan kirkko nyt tietysti vähän isompi asia kun moottoripyöräkerho, mutta jos ei koe tarvetta kuulua kirkkoon eikä halua maksaa kirkollisveroa semmoisesta mihin ei koe kuuluvansa, niin miksi pitäisi kuulua siihen?

(--) jos kokee ettei yhtään usko niin se voisi olla hyvä syy erota.

Osassa haastatteluista esiin nousi kysymys siitä, tarvitseeko uskovan kuulua kirkkoon, ja onko oikein, että uskoo ja osallistuu kirkon toimintaan mutta eroaa siitä huolimatta kirkosta. Muutamassa haastattelussa tuotiin esiin, että kirkossa saa käydä kuka vain, eikä ihmisten kirkkoon kuuluminen tai siihen kuulumattomuus ole siellä olennaista. Pohdittiin, että ihmiselle saattaisi kuitenkin tulla ulkopuolinen tai ei-tervetullut olo seurakunnan toiminnassa, jos hän ei kuuluisi kirkkoon. Yksi haastateltavista toi esiin selkeän mielipiteen siitä, ettei uskovan tarvitse kuulua kirkkoon. Hänen näkemyksensä mukaan yhteisöt ovat tärkeitä tekijöitä ihmisen henkilökohtaisen uskon kannalta, mutta yhteisö voi olla mikä tahansa uskoa vahvistava kristillinen yhteisö, ei välttämättä institutionaalinen kirkko.

(--) yhteisöt auttavat, ilman yhteisöä me oltaisiin yksin joka on tosi vaikeeta monille tässä nykyisessä yhteiskunnassa. Et se on se yhteisö mikä tuo sen yhteenkuuluvuuden tunteen (--) et silloin se on helpompi ihmiselle uskoa. Sen takia yhteisöt on musta tärkeitä, mutta mun mielestä sen yhteisön ei tarvii olla kirkko.

8.2 Jäsenyyden henkilökohtainen merkitys

Rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten mukaan 58 % isosista pitää kirkon jäsenyyttä tärkeänä (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme). Haastatteluaineistosta käy ilmi, että kirkon jäsenyys on nuorille asia, jonka merkitystä ei tule välttämättä usein mietittyä, mutta jota valtaosa pitää kuitenkin luonnollisena ja tärkeänäkin osana elämää. Haastatteluaineiston perusteella merkitykset kirkon jäsenyyden taustalla voidaan jakaa kolmeen luokkaan: (1) yhteisöllisyys ja kirkon toiminta (2) perinne- palvelu- ja kulunäkökulma ja (3) hengellisyys. Edellä mainituista luokista (1), yhteisöllisyys ja kirkon toiminta, esiintyi haastatteluista selvän enemmistön vastauksissa. Yhdellä haastateltavalla oli tavallisesti jäsenyyden merkityksen taustalla useita edellä mainituista luokista, joten luokat ovat jossain määrin päällekkäisiä.

Valtaosassa haastatteluista kirkon jäsenyyden merkitys yhdistettiin yhteisöllisyyteen sekä kirkon tarjoamaan mielekkääseen toimintaan (1). Kirkon jäsenyyden kuvailtiin haastatteluissa merkitsevän tuttua ja turvallista yhteisöä, johon nuoret tunsivat

kuuluvansa ja jonne he tunsivat olevansa aina tervetulleita. Yhteisöllisyyden kokemukseen vaikuttavat haastateltavien kertomusten mukaan kirkossa vallitseva erityinen ja selittämätön tunnelma, kirkon nuortentoiminnasta saadut hyvät ystävät sekä nuorille tutut kirkon työntekijät, joihin osa isosena toimimisen jo lopettaneista on pitänyt yhteyttä edelleen. Yhteisöllisyyden rinnalla haastatteluissa nostettiin usein esiin oikeus osallistua kirkon tarjoamaan mielekkääseen toimintaan. Mielekkäänä toimintana nähtiin etenkin isostoimintaan ja muuhun rippikoulun jälkeiseen nuortentoimintaan liittyvät iltamat, leirit, tapahtumat ja vapaaehtoistyön projektit sekä messutoiminta. Myllyniemen (2012, 19) mukaan sosiaaliset seikat, kuten yhteisöllisyys, ystävyys ja yhdessä tekeminen, nähdään usein vapaaehtoistoiminnassa, jota seurakunnan isostoimintakin edustaa, olevan avainasemassa.

(--) on se semmonen että tuntee olevansa osa jotakin. Varsinkin kun on ollu siellä isostoiminnassa mukana ja jos menee käymään siellä niin on aina tuttuja ja silleen jos tuntuu että haluaa mennä käymään jossain jumalanpalveluksessa tai kirkon jutussa niin on aina tervetullut sinne.

(--) kirkko on niin semmoinen minun yhteisö. (--) Sit se on semmonen yhteisö, missä minä koen että oon kotona tavallaan. Kirkon ja seurakunnan jutuissa.

(--) on osa sitä yhteisöä ja että saa osallistua just noihin tapahtumiin ja sit saa olla mukana tekemässä hyvää ja just vapaaehtoistyötä.

Osassa haastatteluista kirkon jäsenyyden merkitystä tarkasteltiin perinne-, palvelu- sekä kulunäkökannalta (2). Tässä luokassa tärkeänä pidettiin muun muassa sitä, että kirkon jäsenyyden ja kirkollisveron maksamisen kautta jokainen pystyy antamaan osansa kirkon tekemään tärkeään työhön sekä nauttimaan myös itse kirkon tarjoamista palveluista. Esiin nostettiin etenkin nuoriso- ja rippikoulutyö, josta haastateltavat olivat itse päässeet nauttimaan ja jotka haluttiin mahdollistaa myös muille. Esiin nostettiin myös kirkon yhteiskunnassa tekemät palvelutehtävät, kuten diakoniatyö ja hautauspalvelut. Jäsenyys yhdistettiin tässä luokassa myös tottumukseen sekä suomalaiseen kulttuuriin ja perinteeseen. Etenkin kirkolliset toimitukset nähtiin osana suomalaista elämänmuotoa, ja ne mainittiin osassa haastatteluista tärkeinä tekijöinä jäsenyyden merkityksen taustalla. Osa tämän luokan edustajista ei välttämättä pitänyt kirkon jäsenyyttä merkittävänä osana omaa arkea, mutta jäsenyydestä ei myöskään oltu kevyin perustein sanoutumassa irti.

(--) jos esim. on ite ollu isosena, niinkun mäkin oon ollu neljä vuotta, ja pyöriny tossa porukassa ja monella leirillä, niin leirithän maksetaan kirkolta tai siis seurakunta maksaa ne. Niin siis mun mielestä on ihan rehti peli että itsekin pysyy siinä mukana ja maksaa sitä kirkollisveroa mikä tulee. Että se olis mahdollista jatkossakin.

Se nyt on tullu syntymän mukana ja ei siitä vielä ainakaan oo mitään haittaakaan koitunu. Se on vähän niinkun perinne. (--) Ja oishan ne kirkkohäät myös ihan kivat. Niinku nää palvelupuolet ihan kiinnostaa.

(--) toisaalta se tuo niinku enimmäkseen kirkon työtä yhteiskunnassa, niinku yhteiskunnallisena tekijänä, kuten nyt kaikki hautauspalvelut mitä nyt yleensä mainitaan tai vaikka diakoniatyö.

On se aina kun on ollu kirkon jäsen niin ei oikein vois kuvitella ettei oliskaan. Et onhan se silleen osa elämää. Siihen on vaan niinku tottunu.

Pienessä osassa haastatteluista kirkon jäsenyyden merkitys yhdistettiin hengellisyyteen (3). Tässä luokassa oma kristillinen usko ja/tai kirkon erilainen jumalanpalveluselämä nähtiin tärkeinä tekijöinä kirkon jäsenyyden merkityksen taustalla. Kirkon kuvailtiin olevan turvapaikka, jonne teki mieli välillä mennä muuten vain yksinkin hiljentymään, ja josta sai apua ja lohtua silloin, kun oli paha mieli. Oma kristillinen usko mainittiin suoraan jäsenyyteen liittyen yhdessä haastattelussa.

Kirkko on ollu aina minulle semmonen turvapaikka. (--) jos mulla on paha olla niin mä käyn kirkossa, koska siellä jotenkin niinkun, saa olla rauhassa ja just kuka on. (--) Että siellä ei oo kukaan semmonen tuomitseva tai käännytä ovelta pois.

(--) kylhän se on semmonen oman identiteetin rakennusosa että ”hei minä kuulun tämmöseen yhteisöön ja sillä on tämmöset arvot ja tämmönen usko”. Sillä tavalla se tavallaan muovaa aika paljon sitä kuka minä olen.

8.3 Kirkon toiminta ja kirkolliset toimitukset

Aineistosta selviää, että haastatelluista nuorista enemmistö oli osallistunut lapsuudessaan kirkon toimintaan, esimerkiksi pyhäkouluun, partioon tai seurakunnan iltapäiväkerhoon ja -leireille. Enemmistön haastatelluista kotona, mummolassa tai kummitädin luona oli myös luettu säännöllisesti tai epäsäännöllisesti iltarukous ja uskonasioiden kerrottiin olleen monen kotona esillä ja avoimen keskustelun alla. Edellä

mainitut asiat osoittavat, että enemmistö haastatelluista nuorista oli saanut jokseenkin kristillisen kotikasvatuksen. Porkan (2012b, 7-9) mukaan isosena toimivat ovat usein saaneet keskimääräistä uskonnollisemman kotikasvatuksen ja osallistuneet seurakunnan toimintaan myös lapsuudessaan. Kristillisen kotikasvatuksen on myös yleisesti todettu vaikuttavan positiivisesti lapsen myöhempään uskonnollisuuteen sekä esimerkiksi seurakunnan toimintaan osallistumiseen (Niemelä & Koivula 2006, 176–177).

Pienenä olin aina mun siskon kanssa jossain seurakunnan kokkikerhoissa ja tyttökerhoissa. (--) kaikista kivointa oli aina se kun lopuksi oli se sisaruspiiri ja laulettiin. Se oli sellanen mikä jäi mieleen.

(--) on meillä iltarukous ollut ja on muutenkin puhuttu noista asioista, siis uskoon liittyvistä. Mä oon kans käyny seurakunnan leireillä pienenä.

Haastateltavista kaikki olivat toimineet kahdesti tai useammin isosen tai apuohjaajan tehtävissä leireillä, ja enemmistö heistä toimi säännöllisesti tai satunnaisesti edelleen. Haastatteluaineistosta selviää, että suuri osa nuorista toimi tai oli toiminut isosen tehtävien lisäksi myös muissa kirkon vapaaehtoistyön muodoissa. Muita kirkon vapaaehtoistyön muotoja ovat tässä yhteydessä esimerkiksi yhteisvastuukerääjän, kerhon- tai partionohjaajan sekä ehtoollisavustajan tehtävät. Osa nuorista toimi vapaaehtoisina myös kirkon ulkopuolella, esimerkiksi tukioppilaina tai vaikuttajina koulumaailmassa. Tulos on linjassa rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten kanssa, joiden mukaan suuri osa isosista toimii tai on toiminut isosen tehtävien lisäksi myös muissa vapaaehtoistyön muodoissa, yleisimmin seurakunnalla tai koulumaailmassa (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme). Myös Myllyniemen (2012, 22) mukaan vapaaehtoisuus on usein kumulatiivista ja vapaaehtoisena toimiville henkilöille on tavallista osallistua useaan vapaaehtoistyön muotoon samaan aikaan.

Haastatelluista nuorista osa kävi haastatteluhetkellä säännöllisesti kirkon rippikoulun jälkeisessä nuortentoiminnassa. Nuortentoimintaan lasketaan tässä yhteydessä esimerkiksi monivuotinen isos- ja apuohjaajakoulutus, nuorteniltatoiminta ja nuortenleiritoiminta sekä erilaiset tapahtumat. Säännöllisesti nuortentoimintaan osallistuvat olivat pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita. Heidän keskuudessaan oli tavallista, että toiminnan yhteydessä osallistuttiin myös melko säännölliseen

jumalanpalveluselämään, tosin tyypillisesti nuorille suunnattuihin tai nuortentoimintaan liittyviin messuihin sekä rippikoulujaksoihin liittyviin messuihin, joihin myös tulevat ”pikkuiset” osallistuivat. Nuortenmessutoimintaan liittyi muutaman nuoren kohdalla messun valmistelua tai säestäjänä toimimista.

(--) leiritapaamisissa tietty tulee käytyä jumalanpalveluksissa. Ja sit et jos tietää et jonkun kaverin leiri on menossa niin kyl mä saatan sinne mennä mukaan.

Meillä on yleensä aina leirit päättyne siihen että me mennään kirkkoon.

(--) on meillä välillä semmosia (messuja) missä ollaan ite sitä messua tekemässä osittain, valmistellaan sitä hommaa. Ja sit itekin ollu säestämässä muutaman kerran tuolla kirkolla.

Haastateltavista osa oli enää satunnaisesti mukana nuortentoiminnassa ja osallistui sen lisäksi säännöllisesti tai epäsäännöllisesti muuhun kirkon toimintaan. Muuhun kirkon toimintaan lasketaan tässä yhteydessä erilaiset jumalanpalvelukset sekä kuoro. Satunnaisesti nuortentoimintaan osallistuvat olivat pääsääntöisesti yli 18-vuotiaita. Osa etenkin vanhemmista satunnaisesti nuortentoimintaan osallistuvista nuorista toi haastatteluissa esiin, että kirkon toimintaan osallistuminen on selvästi vähentynyt viime vuosien aikana. Vähenemisen kerrottiin johtuvan koko ajan kasvavasta ikäerosta rippikoululaisiin ja muihin nuortentoiminnassa käyviin nuoriin, siitä etteivät omanikäiset ystävät osallistu enää säännöllisesti toimintaan sekä siitä, että kirkosta on vaikeampi löytää toimintaa kun alkaa ikänsä puolesta lähestyä nuorta aikuisuutta.

On se toimintaan osallistuminen varmaan tietyllä tavalla muuttunut. Tietenkin silleen, että ei se kirkon nuortentoiminta oo ehkä enää niin läheinen itelle. Ku on kuitenkin jo 4 vuotta vanhentunu siitä rippikouluiästä. On just siinä vaiheessa että miettii että mitähän tästä kirkosta tulis. Sit kun ei vielä voi oikein mennä mihkään opiskelijailtoihin. Paljon helpompaa oli löytää kirkosta toimintaa siinä iässä kun nyt.

Pieni osa haastateltavista ei osallistunut nuortentoimintaan eikä sen lisäksi lähes mihinkään kirkon toimintaan mahdollista isosena toimimista lukuun ottamatta. Poikkeuksia olivat satunnaiset kirkollisten toimitusten ja -juhlapyhien yhteydessä olevat messut. Kirkon toimintaan osallistumattomuuden syitä olivat haastateltavien kertomusten perusteella muun muassa kiinnostuksen puute sekä muun hengellisen yhteisön toimintaan osallistuminen ja sen kokeminen mielekkääksi. Ei lähes lainkaan

kirkon toimintaan -osallistuvien keskuudessa ikähaarukka vaihteli 17 ikävuodesta 20 ikävuoteen. Heistä kaikki korostivat jäsenyyden merkityksen taustalla kappaleessa 8.2 esitellyistä merkitysluokista erityisesti perinne-, palvelu- ja kulunäkökulmaa (2).

Haastatteluaineistosta selviää, että jumalanpalvelukseen lähdetään harvoin yksin. Messua pidetään nuorten keskuudessa pääsääntöisesti yhteisöllisenä kokemuksena, ja kirkkoon mennään yleensä yhdessä seurakunnasta tuttujen ystävien tai omien vanhempien kanssa. Muutamassa haastattelussa tuotiin esiin, että myös nuorisotyöstä tuttujen aikuisten kutsu messuun tai läsnäolo siellä edesauttavat jumalanpalveluselämään osallistumista. Myös rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten mukaan isosten jumalanpalveluskokemuksen keskiössä ovat yhteenkuuluvuuteen liittyvät asiat (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme). Monesta haastattelusta käy kuitenkin ilmi, ettei yksin kirkkoon meneminen sinänsä ole nuorille täysin vastenmielinen ajatus, ei vain ollut tullut mentyä.

Oon mä joskus käyny yksinkin (messussa), pari kertaa. Mutta on se kokemus kuitenkin mulle itselle semmonen että se jotenkin liittyy siihen että siellä on myös semmosia ihmisiä jotka tuntee ettei käy siellä ihan puhtaasti vieraassa seurassa.

Ei oikeestaan kyllä tuu mentyä itekseen vaan hovin vuoksi kirkkoon, mutta ei se oo myöskään mikään ylitsepääsemätön esteekään.

(--) se riippu kyl kans aika lailla siit et jos siel on just tää meidän nuorisotoiminnassa mukana oleva pastori niin kyl sitä menee mieluummin kuuntelee kun jotain ventovierasta. Ja sit kun tietää et se ei oo sellanen vakava messu. Tai on se vakavakin mut se ottaa nuoretkin huomioon.

Haastateltavista pieni vähemmistö kertoi käyvänsä säännöllisesti yksinkin omaksi ilokseen erilaisissa jumalanpalveluksissa, niin nuorille suunnatuissa kuin päiväjumalanpalveluksissa. Usein yksin kirkossa käyvät mainitsivat kappaleessa 8.2 esitellyistä merkitysluokista hengellisyyden (3) tärkeänä tekijänä kirkon jäsenyyden merkityksen taustalla. Jumalanpalveluselämän kerrottiin antavan mahdollisuuden hiljentymiseen, helpotusta omaan pahaan oloon sekä kokemuksen yhteydestä.

(--) kyl mä käyn kirkossa aika säännöllisesti, ihan muuten vaan vaikka siellä ei oliskaan mitään kavereita tai mitään. Välillä vaan on sellainen fiilis et tekee mieli käydä siellä.

Etenkin sunnuntaiaamun jumalanpalveluksiin kohdistui kuitenkin osassa haastatteluista kritiikkiä. Päiväjumalanpalveluksia pidettiin tylsinä ja kaavamaisina, minkä vuoksi niihin ei tehnyt mieli osallistua. Päiväjumalanpalveluksiin toivottiin lisää vaihtelevuutta sekä enemmän mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen pelkän passiivisen istumisen sijaan. Rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten mukaan vain 16 % isosista pitää sunnuntaiaamun jumalanpalveluksia omaa uskoaan hoitavina (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme). Seurakunnan aikuisille suunnattua toimintaa kuvailtiin myös muutamassa haastattelussa tylsäksi, ja tällöin mielikuvat aikuisten toiminnasta liittyivät etenkin kirkon päiväjumalanpalveluksiin.

(--) en minä tykkää käydä niissä messuissa oikein, onhan niissä asiaa ja tälleen, mutta tota, se on tylsää. Aina sitä virsien laulua ja saarnaamista ja pappi puhuu. Niissä on aina se sama kaava, kun on käyny kaks kertaa niin osaa sen ulkoa. (--) Sen takia minä en käy, en tykkää vaan siitä istumisesta ja kattomisesta.

(--) en välttämättä sunnuntai-aamun jumiksen takia muuten vaan heräis niin aikaisin.

En minä mihinkään aikuisten ”tylsään” menoon eli messuissa käyntiin ja tämmöseen osallistu.

Haastatteluaineistosta käy ilmi, että suuri osa isosena toimivista tai toimineista nuorista on kiinnostunut myös tulevaisuudessa osallistumaan jollakin tapaa kirkon toimintaan. Tulos on linjassa rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten kanssa, joiden mukaan yli puolet (58 %) isosista haluaa osallistua kirkon toimintaan myös isosvuosien jälkeen (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkostamme). Haastatteluaineiston perusteella kirkolta toivotaan tulevaisuudessa ennen kaikkea samanhenkisten ihmisten yhteisöä sekä yhteistä mukavaa tekemistä. Leiritoiminta sekä esimerkiksi opiskelijoille suunnatut erilaiset ”hengailuillat” ja rennot kokoontumiset, joissa on tilaa keskustelulle, nähdään hyvinä konsepteina. Osa haastateltavista näki itsensä toimimassa myös erilaisissa vastuu- ja ohjaustehtävissä, esimerkiksi vetämässä nuorteniltoja tai suunnittelemassa ja toteuttamassa pienimuotoista toimintaa. Kirkolta toivottiin haastatteluissa myös mahdollisuutta hiljentymiseen kiireisen arjen keskellä sekä tukea omaan hengellisyyteen. Osassa haastatteluista pohdittiin, ettei kovin säännölliseen toimintaan osallistumiseen tai sen

järjestämiseen tule tulevaisuudessa olemaan välttämättä aikaa, tarvetta tai kiinnostusta, mutta kirkko nähtiin silti esimerkiksi mahdollisena tukipilarina elämän kriisikohdissa.

(--) olis jotain sellasia missä voisi tavata ihmisiä. Ei välttämättä kavereita vaan ketä vaan. Et nähtäis ja juotais vaikka kahvia ja juteltais asioista ja näkemyksistä.

Meillä oli just puhetta siitä että järjestettäis opiskelijoille semmosia hengailuiltoja tai semmosia. Ois se varmasti ihan kivaa, silleen samanhenkisiä ihmisiä voisi tavata siellä. (--) jotain pieniä juttuja joo, just siis vaikka jotain oloiltoja voisinkin olla itekin järjestämässä.

(--) mä toivoisin että kirkko antaisi jonkun mahdollisuuden ainakin silloin tällöin käydä vähän purkamassa sitä kiirettä. Ja silleen että on se paikka missä rauhottua ja paikka missä voi kohdata uusia ihmisiä eikä tarvii välttämättä aina mennä johonkin ravintolaan kun haluaa kohdata muitakin kun koululaisia. Ja se ois just semmonen paikka missä pystyis purkamaan niitä asioita mitkä painaa mieltä (--)

(--) jos on silleen jotenki hankala olla tai on joku murhe, joku iso tapahtuma elämässä, niin voi mennä vaikka puhumaan jollekin.

Vain pieni osa nuorista toi haastatteluissa kirkolliset toimitukset oma-aloitteisesti esiin kirkon jäsenyyden merkityksestä puhuttaessa. Etenkin nuoremmille haastateltaville toimitukset eivät tuntuneet elämäntilanteen puolesta vielä ajankohtaisilta, eikä niitä siksi ehkä oltu kovin paljon ajateltu. Toimitusten yhteyttä kirkon jäsenyyteen ei oltu myöskään aina välttämättä mietitty, kuten yksi haastateltavista asian ilmaisi:

No siis joo, on kirkon palvelut ja toimitukset tärkeitä, en ees tajunnu ajatella! Mut siis joo, tarkoittaa myös sitä että mulla on oikeuksia tai oikeastaan pitää sitä niin itsestään selvänä.

Aineistosta kuitenkin selviää, että kaikki haastatelluista nuorista haluavat päästä osallisiksi ainakin joistakin kirkollisista toimituksista tulevaisuudessa. Asiasta kysyttäessä kirkkohäät olivat tulevaisuudessa lähes itsestäänselvyys kymmenelle ja lasten kastaminen yhdeksälle. Tulos on linjassa rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten kanssa, joiden mukaan 88 % isosista haluaa kirkkohäät ja 89 %, että heidän lapsensa kastetaan (Porkka 2015, Saattaen vaihdettava – Tutkimustietoa isostoinnista kirkostamme). Haastatteluaineiston perusteella kirkolliset toimitukset tarkoittavat nuorille luonnollisilta tuntuvia elämän taitekohtia rytmittäviä juhlia, joiden

uskonnollisen merkityksen lisäksi ajatellaan edelleen kuuluvan suomalaiseen perinteeseen ja kulttuuriin.

Joo no siis totta kai kaste on pakollinen ja häät, mutta henk. koht. varmaan niinkun... Se on sitten enemmän meidän kulttuuria. Kirkkohäät on sellainen asia mistä on aina haaveillut ja myös ristiäiset pitää olla kirkossa. Ja siis kirkko on todennäköisesti helpompi paikka löytää, voi sanoa ihmisille että tilaisuus on tuolla kirkossa.

No kyl mä haluan kirkkohäät. On se eri asia mennä kirkossa ja saada kunnon perinteiset häät kun mennä maistraatissa. Tai ei maistraatti oo sellanen virallinen ainakaan mun mielestä.

No siis lapset haluan ehkä kastaa sitten kirkkoon kuuluviksi. Kyllä minä haluan että minun lapset käy riparin ja pääsee ihan oikeasti miettimään sitä, mitä on olla uskossa mukana.

8.4 Seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys

Rippikoulusuunnitelma (2001, 17) nostaa yhdeksi rippikoulun päätavoitteeksi sen, että nuori elää ja vahvistuu seurakuntayhteydessä. Haastatteluissa yritettiin määritellä mitä seurakuntayhteys tarkoittaa ja pohdittiin, tarkoittaako se samaa asiaa kuin kirkon jäsenyys. Seurakuntayhteys oli sanana aluksi vieras ja hankalakin ymmärtää, mutta sitä avattiin yhdessä keskustelemalla. Haastatteluaineiston mukaan seurakuntayhteyden ajatellaan käsittävän muun muassa kirkon erilaisia yhteisöjä ja toimintaa, ihmisen kokemaa yhteyttä omaan seurakuntaansa ja sen tukemana myös Jumalaan sekä selittämätöntä yhteisöllistä tunnelmaa, mikä kirkossa vallitsee ja mikä saa aikaan turvallisuudentunnetta ja ihmisten välistä kanssakäymistä.

No seurakuntayhteydestä tulee heti mieleen, että vaikka kun ollaan kirkossa ja siellä on vieraita ihmisiä niin niille voi mennä juttelemaan ja ne tulee juttelemaan. Et siellä on aika yhteisöllistä. Et vaikka ollaan tuntemattomia toisillemme ni ei tarvii mitenkään arastella. Kaikki tuntuu hyviltä ystäviltä vaikka ei ois ikinä nähnytkään niitä. En mä sit tiä mikä siellä on, mutta jotenkin se vaan on turvallistakin olla siellä (--)

Haastatteluaineistosta kuitenkin selviää, etteivät seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys aina tarkoita nuorten mielikuvissa samaa asiaa. Useissa haastatteluissa seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys miellettiin kyllä henkilökohtaisella tasolla selvästi samoiksi asioiksi.

Tämä näkyi esimerkiksi siinä, etteivät nuoret puheessaan erotelleet seurakuntaa ja kirkkoa tai niiden toimintamuotoja millään tavalla toisistaan. Kuitenkin, suuressa osassa haastatteluita käy ilmi, että seurakuntayhteyttä ja kirkon jäsenyyttä pidetään yleisellä tasolla eri asioina.

Kirkon jäsenyyden kuvailtiin olevan muun muassa kirkollisverolla sinetöitävä virallisen paperin asia, kun taas seurakuntayhteyden kuvailtiin muodostuvan selittämättömästä hengellisestä siteestä omaan seurakuntaan. Seurakuntayhteyteen vaikuttaa haastateltavien mukaan voimakkaasti myös omassa seurakunnassa koettu yhteisöllisyys, jonka kuvailtiin muodostuvan erityisesti vahvasta siteestä itselle tärkeisiin ihmisiin. Kirkon jäsenenä ihminen voi olla monella tapaa ”kasvoton”, mutta tutut työntekijät ja ihmiset omassa seurakunnassa muistavat aina.

Kirkon yhteys vaikuttaa enemmän tällaiselta henkiseltä kun taas jäsenyys kuulostaa tämmöiseltä konkreettiselta. Kirkon jäsenyys, no sä maksat siitä kirkollisveroa ja näin, se on semmonen konkreettinen juttu. Toi yhteys kuulostaa hengelliseltä enemmänkin.

(--) seurakuntayhteys on sitä, että jos minä vaikka nyt eroan kirkosta ja sitten muutan vaikka Rovaniemelle, niin tota sitten meidän nuorisopappi soittaa minulle kahden vuoden päästä että ”Hei mitä kuuluu”, niin se on minusta enemmän seurakuntayhteyttä, että ne seurakunnan ihmiset ei sinänsä unohda sinua ja tällasta. Mutta sitten kirkkoon kuuluminen on sitä, että sinä voit kuulua kirkkoon, mutta sitten seurakunnan ihmiset ei edes välttämättä tiedä sinun olemassaolosta.

Toisin kuin kirkon jäsenyys, seurakuntayhteys ei myöskään automaattisesti muodostu virallista kotiseurakuntaa, eli sitä seurakuntaa, missä ollaan kirjoilla, kohtaan. Seurakuntayhteys muodostuu siihen seurakuntaa, mikä on henkilölle itselleen toiminnan ja erityisesti tuttujen ihmisten kautta läheinen. Tämä kävi ilmi muutaman haastateltavan, jotka olivat vaihtaneet kesken nuoruusvuosien seurakuntaa tai käyneet eri seurakunnan rippikoulun kuin mihin itse kuuluivat, kertomuksista.

RW: Onko uudessa seurakunnassa jotakin nuortentoimintaa missä oot käynyt vai ootko käynyt vielä sen vanhan porukan kanssa?

H: Mie käyn siellä vanhan porukan kanssa. Mie en oikein ees tiä tästä uudesta että missä on mitäkin ja millon. On tuntunu luontevammalta käydä siellä vanhassa porukassa.

(--) oon käyny eri seurakunnan riparin kun mihin ite kuulun ja käyn myös sen seurakunnan nuortentoiminnassa, koska siellä oli kaikki kaverit niin sitten oli helpompi mennä siihen toimintaan mukaan.

Seurakuntayhteyden ja kirkon jäsenyyden eroavaisuutta perusteltiin useissa haastatteluissa myös sillä, että on eri asia kuulua kirkkoon ja maksaa sen palveluista kirkollisveroa vaikka niitä ei hyödyntäisi, kuin konkreettisesti osallistua aktiivisesti seurakunnan toimintaan ja kokea se merkitykselliseksi asiaksi. Haastateltavien mukaan kirkkoon kuuluu paljon sellaisia jäseniä, joilla ei ole lähes mitään yhteyttä omaan seurakuntaansa, ja joille seurakunta ja kirkko eivät näytä merkitsevän paljoakaan.

Kyllä vaikka jos miettii omia vanhempia, niin he on kyllä kirkon jäseniä, mutta ei se seurakunta oo niinkun läheinen. Ehkä ne ei ite kaipaakaan sitä, mutta en myöskään tiä onko siellä sen ikäisille aikuisille tarjollakaan mitään. Että itse asiassa ei todellakaan oo seurakuntayhteys sama kuin kirkon jäsenyys. Varmasti on kirkossa paljon semmosia jäseniä, jotka ei koe seurakuntayhteyttä valitettavasti.

Haastatteluissa tuotiin toisaalta esiin, että seurakunnan toiminnassa käy aktiivisesti ihmisiä, jotka eivät virallisesti kuulu kirkkoon, mutta joilla on kuitenkin vahva yhteys seurakuntaan, sen toimintaan ja ihmisiin. Yksi haastateltavista kertoi esimerkkinä, että hänet liitettiin oman asuinpaikkakuntansa mukaiseen seurakuntaan vasta täysi-ikäisenä. Hänellä oli jo sitä ennen ollut monia vuosia vahva seurakuntayhteys isosena toimimisen kautta siihen seurakuntaan, jossa hän oli käynyt oman rippikoulunsa.

(--) mähän en alun perin kuulunut kirkkoon väestörekisterin mukaan, mutta kuitenkin mulla oli se seurakuntayhteys, mulla oli ne rippileirit ja isosuus ja sitä kautta se seurakuntayhteys tavallaan mukana.

Yksi haastateltavista erotti seurakuntayhteydestä ja kirkon jäsenyydestä puhuttaessa mielenkiintoisesti nuoren seurakunnan toiminnan sekä kirkon toiminnan, jota hän piti lähinnä jumalanpalveluselämänä, kokonaan toisistaan. Samankaltainen kirkon ja seurakunnan erottelu näkyi useissa haastatteluissa puhuttaessa siitä, mistä nuorten huonot mielikuvat kirkosta johtuvat. Haastateltavien mukaan rippikouluikäisillä nuorilla voi olla kirkosta instituutiona kaukainen ja vaikeasti lähestyttävä kuva, mutta positiivisena seikkana esiin nostettiin, että jos nuoret osallistuisivat oman seurakuntansa toimintaan ja oppisivat esimerkiksi tuntemaan seurakuntansa työntekijöitä, he viihtyisivät siellä varmasti.

Se just kun on tossa isoshommassa mukana niin se on seurakunnan juttua. Mut sit kirkko itessään on vaan se, no kirkko, eli jumalanpalvelusjutut sun muut.

(--) mä veikkaan että jos noistakin nuorista monet tunkisi omaan seurakuntaan ja jonnekin vaikka niinku jonku seurakunnan työntekijän kanssa tekemään yhteistyötä, niin kyl ne luottaa heihin todennäköisesti hyvinkin. Mutta sitten kirkko instituutiona on sellanen niinku mystinen hahmotelma jossakin ja se ei hahmotu niin luotettavaks.

(--) vaikka kuullu jotain tai just se voi olla silleen että uskonto ei oo ihmiselle iso juttu, niin sitten tavallaan heti ajattelee että ”joo siellä (kirkossa) on tällasta, se ei oo mun juttu”. Mut sit kun ne menis oikeesti kokeilemaan (seurakunnan toimintaa) niin sit se vois ollakin niiden juttu.

8.5 Kirkon yrityskuva

Rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten mukaan vain 34 % kyselyyn vastanneista nuorista oli hyvä mielikuva kirkosta ennen rippikoulun alkua (Niemelä & Porkka 2015, 5). Aineistosta selviää, että haastateltavat näkevät rippikouluikäisten nuorten huonojen mielikuvien kirkosta johtuvan ennen kaikkea puutteellisesta tai väärästä tiedosta ja niistä aiheutuvista ennakkoluuloista. Ajateltiin, että harvalla alle rippikouluikäisellä nuorella on omaa kokemusta seurakunnan toiminnasta varsinkaan, jos perhe ei ole uskonnollinen. Silloin ympäristöstä saatujen huonojen mielikuvien nähtiin muokkaavan nuoren käsitystä kirkosta negatiiviseen suuntaan. Haastateltavien mukaan huonoja mielikuvia synnyttää ennen kaikkea media, etenkin internet, jossa nuoret viettävät paljon aikaa ja jossa ilmapiiri voi olla hyvin kirkko-kriittinen. Huonoja mielikuvia voivat synnyttää myös kavereiden kesken heitetyt vitsit, kodin ilmapiiri sekä koulun uskonnonopetus. Myös yleiset stereotyyppiset kuvitelmat ”uskovaisista” nähtiin useissa haastatteluissa sellaisina, joihin nuoren voi olla vaikea samaistua ja joiden kautta usko ja kirkossa käynti nähdään noloina ja naurunalaisina asioina.

(--) mediassa on annettu kirkosta suoran sanoen todella negatiivinen kuva viime aikoina. Ja etenkin kun nuorisolle median käyttö nykyään tarkoittaa internetiä, niin se on käytännössä se ympäristö missä todennäköisesti annetaan vielä vähän negatiivisempi kuva.

(--) tulevien riparilaisten ei ehkä tee mieli eikä vielä pystykään samaistumaan siihen, mitä kokee semmoseksi tyypilliseksi seurakuntalaiseksi. Siihen aikaan oma mielikuva ja kavereiden mielikuva oli just semmonen 60-vuotias, eläkeläinen tai melkein eläkeläinen, joka käy siellä joka viikko kun kissojen hoidolta ehtii.

(--) justiinsa ennakkoluuloja ja mitä mediasta saa kuvia. Mitä muiden kuulee sanovan, niin sekin vaikuttaa. Ja kun siinä iässä ennen riparia ei vielä ite tunne sitä kirkon toimintaa niin hyvin (--)

(--) tässä kohtaahan jos ei oo kontaktii kirkkoon niin huonot mielikuvat leviää helposti kun taas hyvät mielikuvat, niin niitähän on vaikeaa saada juurtumaan ihmisten keskelle.

Kuten aiemmin luvussa 8.4 mainittiin, monessa haastattelussa nostettiin kuitenkin vahvasti esiin ajatus siitä, että jos ja kun nuoret osallistuvat seurakunnan toimintaan ja menevät esimerkiksi rippikouluun, heidän mielipiteensä kirkosta tulevat luultavasti muuttumaan positiivisempaan suuntaan.

Haastatteluaineistosta selviää, että syyt huonoihin mielikuviin kirkosta nähdään myös kirkko-instituution kaukaisuudessa. Osa haastateltavista toi esiin, että kirkko saattaa vaikuttaa etenkin nuorten, mutta myös muiden ikäluokkien silmissä vanhanaikaiselta ”kivijärkäleeltä”, jota on vaikea lähestyä. Kirkon kuvailtiin muun muassa laskeutuneen ikään kuin painavaksi esiripuksi, jonka takaa on vaikea nähdä tärkeää sanomaa, joka sillä on annettavana. Syyt kirkon kaukaisuuteen nähtiin haastatteluissa muun muassa yhteiskunnan maallistuneissa arvoissa ja kirkon vieraantumisessa ihmisten arkielämästä sekä kirkon sekavassa yrityskuvassa, johon erityisesti hajanaisilta tuntuvat kannanotot ovat vaikuttaneet. Kaukaisuutta ja huonoja mielikuvia perusteltiin myös sillä, ettei enenkään nuorten avoin ja suvaitsevainen maailmankatsomus tunnu sopivan yhteen kirkon vanhanaikaisen ja maltillisen tyylin kanssa. Esimerkkinä tästä käytettiin seksuaalivähemmistöjen oikeuksia sekä kirkon suvaitsemattomalta tuntuvaa suhtautumista asiaa kohtaan.

(--) mie nään sen semmosena juttuna, että kirkko on edelleen liian kaukana ihmisten arkielämästä. Meillä on se tietty porukka joka käy sunnuntaisin kirkossa ja näin, mutta monelle ihmiselle se on aika kaukana. Se on minusta se, että mistä ne huonot mielikuvat johtuu. (--) Tietysti sekin vaikuttaa että kun yhteiskunta maallistuu ja näin niin nähdäänhan se kirkko vähän semmoisena pölyntyneenä, semmoisena vanhentuneena yrityksenä... ja semmoisena auktoriteettina edelleen.

(--) tää moniäänisyys vaikuttaa siihen että nuorilla on sekava kuva kirkosta. Ku ei oo oikein mitään auktoriteettia jolta vois ees ajatustasolla tai periaatteessa kysyä et ”Hei mitä mieltä kirkko on tästä ja tästä?”

Nuoret on kasvanu semmoisessa maailmassa missä on kaikenlaisia ihmisiä. Sitten kirkko, se on niin vanha ja se on ollut suurimman osan ajasta semmoisessa maailmassa missä ei saa olla semmoisia ihmisiä, siis homoja, niin sitten se on hankala totuttautua siihen, että joku niin iso juttu kun kirkko ajattelee väärällä tavalla. Tai ei väärällä tavalla, mutta eri tavalla.

Aineiston mukaan suurin osa haastateltavista ei ollut erityisemmin seuraamalla seurannut kirkkoon ja uskontoon liittyvää keskustelua internetissä tai muualla mediassa. Moni haastateltavista kuitenkin toi esiin, että jos muun uutisvirran ohella tuli vastaan tai aktiivisesti esille jokin kirkkoa tai uskontoa koskeva aihe, niin se tuli luettua. Muutama haastateltavista kuului sosiaalisessa mediassa, Facebookissa tai Instagramissa, oman seurakuntansa ryhmään, jossa he osallistuivat aktiivisesti yhteiseen keskusteluun tai vähintään lukivat kommentteja läpi. Muutama oli myös joskus käynyt lukemassa internetin keskustelupalstoilla kirkkoa ja uskontoa koskevia keskusteluja.

Tasa-arvoinen avioliittolakiasia oli haastattelujen aikana, keväällä 2015, pinnalla julkisessa keskustelussa ja se nostettiin esiin myös monessa haastattelussa. Monet haastateltavista peilasivat ajatuksiaan kirkon kannanotoista erityisesti siihen. Haastatteluaineistosta nousee esiin kolmenlaisia ajatuksia liittyen kirkon kannanottoihin yhteiskunnallisissa kysymyksissä: [1] kirkolta toivotaan selkeämpiä mielipiteitä ja kannanottoja asioihin, [2] kirkon moniäänisyyttä ja avointa linjaa sekä joustavia mielipiteitä pidetään hyvänä asiana ja [3] kirkon toivotaan keskittyvän ensisijaisesti sen perussanomaan ja perustehtäviin. Edellä mainituista luokista kaksi viimeistä ovat jossain määrin päällekkäisiä.

Osa haastateltavista toi esiin, että kirkon olisi hyvä tai että sen pitäisi ehdottomasti ottaa rohkeammin ja selkeämmin kantaa ajankohtaisiin asioihin [1]. Selkeän mielipiteen ja kannan antamista pidettiin haastatteluissa imagollisesti ja yhteiskunnalliselta kannalta hyvänä asiana. Kannanotot antaisivat nuorten mukaan kirkon jäsenille jonkin suunnan, mihin ajatuksensa samaistaa sekä selkiyttäisivät kirkon profiilia ulospäin. Kannanottojen luonteesta löytyi kuitenkin jo haastateltavien väliltä eriäviä mielipiteitä:

toiset toivoivat kirkon pysyvän mielipiteissään vahvasti vallitsevan ajan ja ympäröivän yhteiskunnan hengessä kiinni, pieni osa taas oli sitä mieltä, että kirkon kannanottojen ja mielipiteiden on pohjauduttava ennen kaikkea Raamattuun.

(--) kyl se (kannan ottaminen) mun mielestä kuitenkin on kirkon tehtävä jos kirkko on instituutio jota kautta monet projektoi uskontoaan. Kyl sen tulis osata luoda myös jonkinlainen kuva et mitä sit olis kirkon näkemys oikeasta luterilaisuudesta, tai silleen antaa niinkun ees jotain suuntaviittaa asiaan. Ei ehkä nyt ihan kaikissa asioissa yhtä paljon kun joku katolinen kirkko (--)

Huomionarvoista on, että selkeämpiä ääneen lausuttuja kannanottoja ja suuntaviivoja toivovien haastateltavien joukossa oli muutama, jotka olivat joskus pohtineet tosissaan tai ajatuksen tasolla eroavansa kirkosta mikäli heidän omat mielipiteensä ja arvonsa olisivat pahasti ristiriidassa kirkon kannan kanssa.

Suurimmassa osassa haastatteluista kirkon moniäänisyyttä puolustettiin vahvasti [2]. Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että kirkko sallii monenlaisia mielipiteitä sisälleen, on mielipiteissään ja kannanotoissaan joustava ja antaa ihmisten ajatella itse. Yhden ehdottoman kannan ottaminen yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyen kirkon puolelta nähtiin haastatteluissa vaikeana, ja yhden näkemyksen oikeaksi julistamisen ajateltiin olevan jopa vahingollista ja ajavan osan ihmisistä kokonaan pois kirkon yhteydestä.

Minusta kirkosta pitääkin kuulua monenlaista ääntä ja monenlaista ajatusta ja arvoa ja se on ihan ok.

Ei se mun mielestä oikein olis, että kirkko nimeäisi ylhäältäpäin miten asiat on. Se voi vaikuttaa esim. siihen että tuleeko nuori seurakuntaan. Jos sillä on esim. kavereita jotka ei oo heteroita, ja sit kirkko sanoo että homous on väärin, mutta ”mun kaverit kuitenkin on sellasia niin mitä mun pitäis ajatella...” (--) silleen mun mielestä että pitäis antaa ihmisten ajatella itse.

Mun mielestä tällä hetkellä on ainakin ihan toimiva ratkaisu että kaikki saa olla sitä mieltä kun haluaa. Et ite en haluaisi esimerkiksi kuulua sellaiseen kirkkoon, joka olisi tosi tiukasti vastaan esim. homoliittoja. Mua ei häiritse yhtään että seurakunnassa on semmosia ihmisiä jotka ei oo mun kanssa samaa mieltä asiasta, mutta siis jos koko kirkon linja olisi että ei hyväksytä, niin mä en haluaisi olla siinä mukana.

Osassa haastatteluista tuotiin vahvasti esiin ajatus siitä, että yksittäisten kysymysten päähkäilyn ja politiikkaan sotkeutumisen sijaan on paljon tärkeämpää, että kirkko keskittyy sille kuuluviin perustehtäviin ja perussanoman julistamiseen [3]. Perussanoman, eli kristillisen uskon, haluttiin säilyvän kaikille samana ja muuttumattomana, eikä mielipide-erojen haluttu repivän kirkkoa hajalle ja sumentavan evankeliumin merkitystä. Kirkon sanoman ytimen ja tarkoituksen ajateltiin olevan vahvasti myös suvaitsevaisuudessa ja avoimissa ovissa sekä diakoniassa. Kirkon perustehtävien ajateltiin nousevan etenkin edellä mainituista asioista. Nuoret pitivät lähtökohtaisen tärkeänä sitä, että kirkossa toivotetaan kaikki tervetulleiksi sellaisina kuin he ovat sekä sitä, että heikoista ja yksinäisistä huolehditaan.

(--) ei ehkä kannata liikaa keskittyä tommosiin yksittäisiin kysymyksiin vaan siihen, mikä on se kirkon perussanoma. (--) asioista voi kirkon sisällä olla monenlaisia näkökulmia mutta minusta on tärkeää että usko pysyy samana (--)

Mitä mulle nyt itelle tulee kirkosta ensimmäisenä mieleen on suvaitsevaisuus. Et niinku mun mielestä kirkossa ei ainakaan pitäis syrjiä ketään ja kaikki on tervetulleita.

(--) mä jotenkin itse pitäisin nimenomaan diakoniaa kirkon tehtävänä. Just se apu ja tuki ja se yhdistäminen, etenkin kun nyky maailmassa ja kaupungeissa on vaikeaa tutustua porukkaan ja tulevaisuudessa tulee olemaan vielä enemmän semmosia ihmisiä jotka on yksinäisiä (--) Vaikka kirkko ei osallistuisi vahvasti politiikkaan ja toimisi sellaisena seurakunnan äänitorvena niin kuitenkin sillä on tärkeä asema yhteiskunnassa.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että kirkkoon kuuluminen on haastatteluihin osallistuneille aikuistuville isosille luonnollinen ja melko itsestään selvä valinta. Kirkosta eroamisesta on heidän näkemyksensä mukaan tehty nykyään liiankin helppoa, eikä löyhin perustein tehtyä eropäätöstä pidetä heidän keskuudessaan viisaana. Kirkkoon kuuluminen tai kuulumattomuus nähdään kuitenkin jokaisen henkilökohtaisena valintana. Jos joku kokee, ettei kirkko tuo hänen elämäänsä mitään sisältöä ja henkilökohtainen vakaumus puuttuu, ei jäsenenä tarvitse väkisin pysyä. Erpäätöstä on punnittava kuitenkin aina tarkkaan. Pieni osa tutkimukseen osallistuneista oli joskus punninnut kirkosta eroamisen mahdollisuutta myös omalla kohdallaan, ja syyt liittyivät poikkeuksesta kirkon vanhanaikaisina tai suvaitsemattomina pidettyihin arvoihin ja mielipiteisiin.

Niemelän (2006) mukaan etenkin nuorten aikuisten ikäluokka näkee kirkon jäsenyyden henkilökohtaisena valintana, ei välttämättä automaattisena osana suomalaista elämänmuotoa, ja näin ollen kynnys erota kirkosta mikäli sen opetuksiin ja arvomaailmaan ei voida sitoutua, on matalampi kuin vanhemmalla sukupolvella. Nuorille aikuisille ovat myös tyypillisiä pettymykset kirkon koettua suvaitsemattomuutta ja epätasa-arvoa kohtaan, ja heidän on vaikea hyväksyä esimerkiksi kirkon torjuvaa suhtautumista seksuaalivähemmistöjä kohtaan, sillä niiden koetaan sotivan jyrkästi heidän omaa arvomaailmaansa vastaan. Ristiriita jonkin kirkon päätöksen tai kannanoton kanssa voi käynnistää etenkin kirkosta etäällä olevan nuoren aikuisen kirkosta eroamisen. (Niemelä 2006a, 221; Niemelä 2006b, 63–65.)

Aikuistuvien isosten kirkon jäsenyyden merkityksen taustalla vaikuttavat etenkin yhteisöllisyys sekä kirkon mielekkääksi koettu toiminta. Yhteisöllisyys rakentuu seurakunnan rippikoulun jälkeisessä nuortentoiminnassa muodostuneista tärkeistä ihmissuhteista, kirkossa vallitsevasta selittämättömästä tunnelmasta sekä vahvasta yhteyden kokemuksesta, siitä, että kuuluu johonkin. On huomionarvoista, että samojen sosiaalisten seikkojen, kuten yhteisöllisyyden, ystävyys ja yhdessä tekemisen, on tutkimuksissa (esim. Myllyniemi 2012, 19) havaittu olevan keskiössä myös vapaaehtoistoiminnassa. Isosena toimimiselle on tutkitusti monenlaisia motiiveja, joita

on myös tämän opinnäytetyön kappaleessa 4.2 esitelty, mutta tärkeimpien motivaatioiden ja odotusten on havaittu liittyvän yhteenkuuluvuudentunteeseen (Porkka 2009, 324–326). Näyttää siis siltä, että samat seikat, jotka vaikuttavat aikaisemman tutkimustiedon valossa keskeisimmin sekä yleisesti vapaaehtoisena että spesifioidusti isosena toimimisen motiiveissa, koetaan merkityksellisinä myös kirkon jäsenyyden taustalla. Tulos on melko looginen, kun opinnäytetyön kohderyhmässä on kyse henkilöistä, jotka toimivat tai ovat toimineet aktiivisina kirkon vapaaehtoisina ja jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet seurakunnan nuortenyhteisöön usein kokien sen omaksi paikakseen.

Kirkon yhteiskunnalliset auttamistehtävät sekä kirkolliset toimitukset ovat tärkeimpiä syitä enemmistön suomalaisista kirkkoon kuulumisen taustalla (Haastettu kirkko 2012, 77–79). Opinnäytetyön tulosten mukaan myös moni aikuistuvista isosista pitää kirkon tekemää työtä esimerkiksi nuorten sekä yhteiskunnan vähäosaisten parissa tärkeänä tekijänä jäsenyyden merkityksen taustalla. Tärkeinä pidetään myös kirkon tarjoamia palveluita, joihin jäsenyys oikeuttaa. Jokainen haastateltavista kertoi haluavansa päästä tulevaisuudessa osalliseksi esimerkiksi kirkollisista toimituksista. Toimitusten kuvailtiin liittyvän uskonnollisen merkityksen lisäksi vahvasti suomalaiseen kulttuuriin ja perinteeseen. Toimitusten yhteyttä kirkon jäsenyyteen ei oltu aina mietitty, vaan moni tuntui pitävän niitä lähes itsestään selvinä oikeuksina, jotka tulevat eteen luonnollisissa elämän taitekohdissa. Tulos osoittaa kuinka vähän monet ovat ehkä ajatelleet, mitä konkreettisia oikeuksia kirkon jäsenyys heille antaa.

Pieni osa haastatteluihin osallistuneista aikuistuvista isosista näki jäsenyyden merkityksen lähinnä tottumuksessa sekä suomalaisessa perinteessä ja kulttuurissa, jolloin sen vaikutuksen omassa, jokapäiväisessä arjessa ei arvioitu olevan kovin suuri. Myöskään kirkon toimintaan osallistuminen mahdollista isosena toimimista lukuun ottamatta ei ollut välttämättä aktiivista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kirkon jäsenyydestä aiottaisiin sanoutua irti tai että sille ei annettaisi mitään arvoa, vaan myös näiden aikuistuvien isosten keskuudessa kirkollisia palveluita ja etenkin kirkollisia toimituksia pidettiin tärkeinä oikeuksina. Häkkisen (2010, 82; 192) mukaan suomalaisilla on vaihtelevia syitä kirkon jäsenyyden taustalla, mutta kirkko tavoittaa koko jäsenistönsä kattavimmin juuri kirkollisten toimitusten yhteydessä, ja toimituksiin osallistuu paljon myös niitä, jotka eivät muuten osallistu seurakunnan toimintaan.

Haastatteluihin osallistuneista vähemmistö mainitsi hengelliset syyt, kuten oman kristillisen uskon tai oikeuden jumalanpalveluselämään, tärkeinä tekijöinä jäsenyyden merkityksen taustalla. Tästä voi syntyä mielikuva, ettei valtaosa heistä uskoisi kristinuskon opettamaan Jumalaan tai pitäisi uskoa ja hengellisiä asioita merkityksellisenä osana elämää, mikä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Alkuperäisten tutkimuskysymysten mukainen usko-osio jätettiin sisällöllisen rajauspäätöksen jälkeen analyysistä pois, eikä valtaosa haastateltavista vain maininnut uskoa juuri kirkosta ja kirkon jäsenyydestä puhuttaessa. Yksi vaihtoehto on, että aikuistuvat isokset pitävät uskoa niin itsestään selvänä merkityksenä kirkon jäsenyyden taustalla, etteivät he tulleet haastatteluissa kummemmin ajatelleiksi tai maininneiksi sitä asian yhteydessä. Toinen vaihtoehto on, ettei henkilökohtaisella uskolla ja kirkon jäsenyydellä ole kaikkien aikuistuvien isosten mielissä välitöntä yhteyttä. Yhdessä haastattelussa tuotiin esiin, ettei kristityn uskovan tarvitse välttämättä kuulua institutionaaliseen kirkkoon, kunhan hänellä on jonkinlainen kristillistä uskonelämää tukeva yhteisö elämässään. Jälkimmäinen vaihtoehto vahvistaisi aiempien nuoriin aikuisiin keskittyvien tutkimusten mukaista näkemystä, joiden mukaan usko on heidän ajattelussaan privatisoitunut, eikä sen muotoja sanelemaan välttämättä tarvita kirkon kaltaista instituutiota (esim. Niemelä 2006b, 63). Lopullista johtopäätöstä asiasta ei kuitenkaan tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta voida tehdä.

Seurakuntayhteyden merkityksen taustalla vaikuttavat aikuistuvien isosten mukaan pääosin samat tekijät kuin kirkon jäsenyyden taustalla: yhteenkuuluvuus, mielekäs toiminta sekä läheiset ihmiset. Kiinnostavaa kuitenkin on, että haastatteluaineiston perusteella seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys nähdään yleisesti ottaen eri asioina, ja joissakin tapauksissa seurakunta ja kirkko näytetään erottavan käsitteinä kokonaan toisistaan. Siinä missä kirkon jäsenyys nähdään virallisen paperin asiana, seurakuntayhteys nähdään läheisenä suhteena omaan tuttuun seurakuntaan ja sen ihmisiin. Siinä missä kirkon toimintaan yhdistetään etenkin jumalanpalveluselämä, seurakunnan toiminta yhdistetään itselle tärkeään nuortentoimintaan. Syyt rippikouluikäisten nuorten huonoihin mielikuviin kirkosta nähdään median ja muun ympäristön aiheuttamissa ennakkoluuloissa, mutta myös kirkko-instituution huonossa yrityskuvassa. Osa aikuistuvista isosista toi haastatteluissa esiin, että kirkko näyttäytyy instituutiona sekavana ja vaikeasti lähestyttävänä vanhanaikaisena auktoriteettina, jonka ajatus- ja arvomaailma eivät tunnu sopivan yhteen etenkin nuoremman väestön

ajatusten kanssa. Nuorten mielikuvien kirkosta ajatellaan kuitenkin muuttuvan, kun he tutustuvat oman seurakuntansa toimintaan ja löytävät sieltä oman paikkansa.

Sama aikuistuva isonen, joka kertoo viihtyvänsä seurakunnan toiminnassa ja kokevansa sen omaksi paikakseen sekä pitävänsä kirkon jäsenyyttä tärkeänä, saattaa siis kritisoida kirkkoa esimerkiksi arvoiltaan vanhanaikaiseksi ja suvaitsemattomaksi. Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että vaikka omaa tuttua kotiseurakuntaa ja etenkin sen isostoiminnan kautta tuttua nuortenyhteisöä pidetään läheisinä, kirkko instituutiona voi tuntua aikuistuvien isosten mielikuvissa kaukaiselta ja vaikeasti lähestyttävältä. Esimerkiksi Rusasen (2015, 49) opinnäytetyössä nostetaan esiin samansuuntainen johtopäätös: seurakunta vaikuttaa olevan käsitteenä nuorille helpommin lähestyttävä, kun taas kirkko tuo heille käsitteenä mieleen lähinnä kirkkorakennuksen ja jumalanpalveluselämän.

Omaa tuttua seurakuntayhteisöä ja kirkkoa instituutiona ei pitäisi kuitenkaan nähdä erillisinä käsitteinä, vaan seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys olisi saatava nivottua yhteen kokonaisvaltaisen jäsenidentiteetin luomiseksi. Seurakuntalaisuuden pitäisi pitää kirkon jäsenyys sisällään ja toisin päin. Voidaan miettiä, että jos seurakuntayhteys ja kirkon jäsenyys erotetaan käsitteinä toisistaan, miten käy esimerkiksi silloin kun aikuistuva isonen muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Jos silta omaan kotiseurakuntaan katkeaa, ja jos esimerkiksi yhteyttä uuteen seurakuntaan ei löydetä, myöskään kirkon jäsenyyttä ei välttämättä pidetä enää itsestäänselvyytenä.

Rippikoulusuunnitelman (2001, 17; 28) tavoitteisiin nostetun seurakuntayhteyden tukemisen kautta myös nuoren kirkon jäsenen identiteetin halutaan vahvistuvan ja hänelle toivotaan syntyvän toivottavasti läpi elämän kantava yhteys seurakuntaan ja kirkkoon. Isostoiminta puolestaan nähdään luonnollisena jatkona tälle rippikoulun aloittamalle prosessille (Isostoiminnan linjauksia: Sopivan kokoinen iso 2004, 130). Virallisten asiakirjojen mukaan sekä seurakuntalaisuuden että kirkon jäsenyyden merkityksen vahvistaminen nähdään siis keskeisenä kaikessa seurakunnan rippikoulun jälkeisessä nuortentoiminnassa. Tämän opinnäytetyön tulokset viittaavat kuitenkin siihen, ettei teemoja ehkä kuitenkaan ole pidetty siellä kovin vahvasti esillä.

Aktiivisimpina isosvuosina osallistutaan haastatteluaineiston perusteella usein monipuolisesti kirkon rippikoulun jälkeiseen nuortentoimintaan, kuten nuorteniltoihin,

nuortenmessuihin sekä erilaisiin vapaaehtoistyön projekteihin. Kun aikuisuus lähestyy, isosten kirkon toimintaan osallistuminen näyttää kuitenkin vähenevän. Vähentymisen syiksi nimettiin haastatteluissa muun muassa kasvava ikäero rippikoululaisiin ja nuortentoiminnassa oleviin muihin nuoriin sekä se, että kirkosta on vaikea löytää itselle mielekästä toimintaa, kun alkaa ikänsä puolesta lähestyä nuorta aikuisuutta. Joissakin haastatteluissa kirkon aikuisille suunnattu toiminta yhdistettiin yksinomaan päiväjumalanpalveluksiin, joita puolestaan kritisoitiin passiivisten osallistumismahdollisuuksien sekä kaavamaisuuden vuoksi tylsiksi. Suuri osa haastatteluihin osallistuneista aikuistuvista isosista kuitenkin ilmaisee kiinnostuksensa osallistua kirkon toimintaan myös tulevaisuudessa.

Nuoret seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjassa (2013) nuoret aikuiset nostetaan kirkon ongelmalliseksi ikäryhmäksi, jolle ei tunnu löytyvän tarttumapintaa seurakuntien toiminnasta ja jonka tavoittaminen arvomaailman ja elämäntyylin puolesta tuntuu vaikealta. Huolestuttavana nähdään se, kuinka huomattava osa nuorista aikuisista katoaa isostoiminnan jälkeen seurakunnan yhteydestä, ja kuinka osa heistä eroaa myöhemmin kirkosta. Yhdeksi syyksi ilmiöön nähdään, ettei seurakunnan nuorisotyö onnistu tarpeeksi tukemaan nuorten valmiuksia elää seurakuntayhteydessä enää aikuisiällä. Nuorisotyön olisi kuitenkin välttämättä katsottava eteenpäin ja tehtävä nuorisotyötä siinä mielessä, että se kantaa hedelmää myös toimivana nuorten aikuisten työnä. (Nuoret seurakuntalaisina -kehittämisasiakirja 2013, 48–49.) Köykkä (2014) painottaa, että isosille on nuortentoiminnan puitteissa kerrottava myös muista seurakunnan toiminnoista, ja heille on aktiivisesti tarjottava mahdollisuuksia osallistua niihin. Jos nuoren seurakunnallinen elämä pyörii esimerkiksi pelkän isoskoulutuksen ympärillä, ei kokonaisvaltaista seurakuntalaisuutta voida saavuttaa. (Köykkä 2014, 45; 56.)

Nuoret voitaisiin rippikoulun jälkeisen nuorisotyön puitteissa tutustuttaa laajemmin oman seurakunnan muuhun toimintaan sekä koko kirkkoon. Tämä edellyttää seurakunnilta työalojen välistä yhteistyötä siinä mielessä, että eri työaloista vastaavien työntekijöiden tulisi tulla nuorille jollakin tapaa tutuiksi jo nuorisotyössä. Näin nuori saisi kokonaisvaltaisemman kuvan seurakuntatyön eri muodoista ja mahdollisuuksista, ja hänen seurakuntalaisen sekä kirkon jäsenen identiteettinsä voisivat vahvistua kantaakseen myös myöhempään ikään. Aikuistuva isonen voisi hyvin löytää uusia mielekkäitä vapaaehtoistyön mahdollisuuksia esimerkiksi diakonia-, lähetys- tai

aikuistyyön puolelta. Tutkimusten mukaan yksi suurimmista syistä vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtemättömyydelle nuorten aikuisten keskuudessa on, ettei kukaan ole pyytänyt toimintaan mukaan (Yeung & Grönlund 2005, 179–180). Etenkin aikuistuville isosille etukäteen tutut seurakunnan työntekijät voisivat olla osallisuuteen kutsumisessa tärkeässä avainasemassa.

Haastatteluaineiston perusteella aikuistuvien isosten toiveet kirkon toiminnalle tulevaisuudessa rakentuvat melko samoille aineksille kuin mitä nuortentoiminta tarjoaa: kirkolta toivotaan samanhenkisten ihmisten yhteisöä, mielekästä tekemistä ja rentoa yhdessäoloa esimerkiksi iltamien ja leirien muodossa sekä väylää toimia ohjaus- ja vastuutehtävissä. Mahdottomuuksista ei näytä olevan kyse, vaan lähinnä siitä, että isosille rakennettaisiin jo rippikoulun jälkeisessä nuortentoiminnassa aktiivisemmin siltaa aikuiseen seurakuntaelämään. Heitä voitaisiin kutsua esimerkiksi itse suunnittelemaan ja järjestämään haluamaansa toimintaa. Jos aikuistuvat nuoret pääsisivät itse vaikuttamaan esimerkiksi jumalanpalveluselämän suunnitteluun ja toteutukseen, siitä tulisi todennäköisesti heille itselleen mielekkäämpää.

Enemmistö aikuistuvista isosista katsoo, että kirkon tulee olla julkisissa kannanotoissaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyen joustava ja avarakatseinen. Kirkon moniäänisyys nähdään hyvänä asiana ja kirkon sisällä halutaan olevan tilaa monenlaisille näkemyksille. Ajattelu on lähellä avaran kansankirkkonäkemyksen periaatteita. Aikuistuvista isosista on tärkeää, että ihmisten annetaan ”ajatella itse”, eikä kirkon kuulu heidän mukaansa kontrolloida kansan mielipiteitä julistamalla suuren auktoriteetin lailla jokin tietty näkemys oikeaksi tai vääräksi. Ehdottomien kannanottojen ajatellaan olevan myös vahingollisia siinä mielessä, että ne voivat ajaa eri tavalla ajattelevat ihmiset pois kirkon piiristä. Tulos on linjassa Niemelän (2006a, 231–232) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan tilanteet, joissa kirkko näyttäytyy vahvana ja yksiselitteisenä auktoriteettina ovat omiaan vieraannuttamaan erityisesti nuoria aikuisia kirkosta.

Kuitenkin, osa aikuistuvista isosista toivoo kirkolta selkeämpiä ja rohkeampia kannanottoja ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Selkeämpien kannanottojen ja linjausten nähdään selkiyttävän kirkon sekavaa yrityskuvaa ja profiilia ulospäin sekä antavan kirkon jäsenille suunnan, johon ajatuksensa samaistaa. Huomionarvoista on,

että selkeämpien kannanottojen puolustajien joukkoon kuului niitä haastateltavia, jotka olivat joskus pohtineet kirkosta eroamisen mahdollisuutta mikäli heidän omat, etenkin arvokysymyksiin liittyvät mielipiteensä olisivat voimakkaasti ristiriidassa kirkon mielipiteiden kanssa. Osa aikuistuvista isosista tuntuu siis näkevän kirkon arvoyhteisönä, jonka tulee ajaa vahvasti heidän oikeina pitämiään asioita. Jos he eivät toisaalta pystyisi itse sitoutumaan kirkon edustamiin mielipiteisiin, he voisivat luultavasti sanoutua kirkosta irti kokonaan, vaikka sillä olisi ollut heidän elämässään joskus suurikin merkitys.

Nuorten aikuisten siteitä kirkkoon pidetään nykyisen tutkimustiedon valossa heikkoina (esim. Niemelä 2006b, 54; 63–65). Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella käydyn pohdinnan ja tehtyjen johtopäätösten yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että suuri osa isosena toimivista tai toimineista aikuistuvista nuorista edustaa omassa ikäluokassaan melko lailla kirkon jäsenyyteen sitoutunutta väestöä. Kirkkoon halutaan kuulua ja jäsenyyden ajatellaan olevan merkityksellinen asia omassa elämässä. Merkitykset jäsenyyden taustalla liittyvät yhteisöllisyyteen ja mielekkääksi koettuun toimintaan, oikeuteen käyttää kirkollisia palveluita, arvostukseen kirkon tekemää yhteiskunnallista työtä kohtaan, tottumukseen ja perinteeseen sekä omaan hengellisyteen. Kirkon tarjoamiin palveluihin ja toimintaan halutaan ottaa jollakin tapaa osaa myös tulevaisuudessa, mutta toisaalta aikuistuvien isosten näyttää olevan vaikea löytää paikkaansa kirkon aikuisten toiminnasta. Osa aikuistuvista isosista erottaa seurakunnan ja kirkon mielikuvien tasolla toisistaan, jolloin omaa kotiseurakuntaa pidetään läheisenä yhteisönä, mutta kirkko nähdään kaukaisena ja vaikeasti lähestyttävänä instituutiona. Jos aikuistuville isosille ei rakenneta siltaa kohti aikuista seurakuntaa jo rippikoulun jälkeisessä nuortentoiminnassa ja heidän ei anneta itse vaikuttaa toiminnan sisältöön, ja jos seurakuntayhteyttä ei saada kantamaan myöhempään ikään ja laajennettua tarkoittamaan koko kirkkoa, voi olla vaarana että seurakunta jää aikuistuville isosille lähinnä muistoksi hauskaista ajasta ja turvallisesta yhteisöstä.

Suuri osa aikuistuvista isosista näkee moniäänisen kirkon avaran profiilin ja joustavat kannanotot hyvinä asioina. Yhtenäisten ja autoritääristen kannanottojen nähdään olevan vahingollisia kirkon yhteisöluonteelle ja ajavan ihmisiä pois kirkon yhteydestä. Kirkon ydinsanomana ajatellaan olevan yhteisessä uskossa ja lähimmäisenrakkaudessa, ei

sisäisessä yhtenäisyydessä tai poliittisessa aktiivisuudessa. Osa aikuistuvista isosista tuntuu kuitenkin näkevän kirkon arvoyhteisönä, jonka tulee rohkeampien kannanottojen avulla ajaa ja edistää juuri heidän tärkeinä pitämiään asioita ja luoda samalla selkeämpää yrityskuvaa. Toisaalta jos kirkon mielipiteet koetaan oman arvomaailman tai omien aatteiden vastaisiksi, kirkkoon voi olla vaikea sitoutua. Tässä tapauksessa esimerkiksi mediassa vahvasti esiin nostettu kirkon kannanotto voi toimia etenkin seurakunnasta etääntyneen aikuistuneen isosen kirkosta eroamisen kimmokkeena.

Kaikki tämän opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet henkilöt olivat toimineet vähintään kaksi kertaa isosina jossakin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnassa. Monet heistä olivat saaneet jossain määrin kristillisen kotikasvatuksen sekä toimineet isosen tehtävien lisäksi myös muissa vapaaehtoistyön muodoissa seurakunnissa tai koulumaailmassa. Voidaan siis todeta, että kohderyhmään valikoitui kirkon kannalta melko aktiivinen joukko nuoria. Jos tutkimuksen kohderyhmänä olisivat olleet nuoret tai nuoret aikuiset, jotka olisivat esimerkiksi lopettaneet isostoiminnan kesken ennen isosen tehtävissä toimimista tai eivät olisi osallistuneet lainkaan seurakunnan rippikoulun jälkeiseen nuortentoimintaan, tulokset olisivat luultavasti olleet erilaisia. Vertailevan jatkotutkimuksen aiheena voisi olla edellä mainittujen kaltaisten henkilöiden haastatteleminen samoihin teemoihin liittyen. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla rajauspäätöksen jälkeen analyysistä poisjääneen uskoon ja muihin uskontoihin liittyvän laadullisen aineiston pohjalta tehty tutkimus.

Opinnäytetyön tulokset ovat monelta osin linjassa Kansainvälisen rippikoulututkimushankkeen vuoden 2013 tulosten kanssa, mutta laadullinen aineisto tuo arvioni mukaan paljon kaivattua syvyyttä määrällisen aineiston rinnalle. Nuorten haastattelujen suomassa vapaammassa muodossa esitetyt mielipiteet ja pohdinnat elävöittävät ja tarkentavat kovia prosenttilukuja ja tuovat niiden taustalle kuvailevaa, aitoa ääntä. Opinnäytetyön lähtökohtainen tarkoitus on siis oman arvioni mukaan onnistunut. Koen, että näköalapaikan saaminen kansainväliseen tutkimushankkeeseen sekä siihen osallistuminen omalla työpanoksellani ovat kehittäneet ammatillista osaamistani. Opinnäytetyö on ollut melko itsenäinen prosessi, jonka myötä ajankäyttö-, organisointi- ja paineensietokykyni ovat kehittyneet. Haastattelut ovat lisäksi kehittäneet vuorovaikutustaitojani, ja ne osoittivat taas osaltaan, kuinka tärkeä rooli aitoudella sekä avoimella vuorovaikutuksella on toisen ihmisen kohtaamisessa. Työn

aihealueeseen perehtyminen on laajentanut omia näkemyksiäni liittyen Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja sen monipuoliseen asemaan ja tehtävään yhteiskunnassamme. Työn myötä olen myös saanut näkökulmaa omaan rooliini kirkon tulevana työntekijänä sekä ideoita rippikoulun jälkeisen nuortentoiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen tulevassa työssäni.

LÄHTEET

- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa 2005. Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Sinikka Aapola & Kaisa Ketokivi 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–32.
- Aikuiset seurakuntalaisina -kehittämisasiakirja 2013. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:7. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Askola, Irja 1982. Kirkko osana suomalaista nyky-yhteiskuntaa. Teoksessa Askola, Irja; Lampinen, Tapio & Lempiäinen, Pentti 1982. Kirkkososiologia. Helsinki: Kirjapaja, 12–23.
- Björkstrand, Gustav 2007. Kirkon jäsenyys on tärkeä. Piispainkokouksen pöytäkirja 11.-12.9.2007. Suomen ev. lut. kirkon keskushallinto. Viitattu 11.8.2015. [http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/E352D23BB03CA307C22577000024A667/\\$FILE/PK-syys-07.pdf](http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/E352D23BB03CA307C22577000024A667/$FILE/PK-syys-07.pdf)
- Eroakirkosta.fi i.a. Kirkosta eroaminen. Viitattu 19.5.2015. <https://eroakirkosta.fi/dynamic/index.php/>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Facebook. Arkkipiispa Kari Mäkisen päivitys 25.11.2014. Viitattu 21.5.2015. https://fi-fi.facebook.com/permalink.php?story_fbid=310257282498066&id=135952143261915
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon Tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.
- Halme, Lasse 2006. Nuorten aikuisten haaste kirkolle – Johtopäätöksiä nuorten aikuisten projektista. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) 2006. Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus, 342–356.
- Halme, Lasse 2008. Uskonto ja kasvatus vuorovaikutuksena. Helsinki: Lasten Keskus.
- Harju, Aaro 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58–80.
- Heininen, Simo & Heikkilä, Markku 2005. Suomen kirkkohistoria. Helsinki: Editat Prima Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria

ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huotari, Voitto 1992. Elävä seurakunta. Seurakuntatyön käsikirja. Helsinki: SKSK-kustannus.

Häkkinen, Seppo 2010. Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 108. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.

Isostoiminnan linjauksia: Sopivan kokoinen iso 2004. Liitteenä teoksessa Jouko Porkka 2004. On kunnia olla isonen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon isostoiminta 2000-luvun alussa. Helsinki: Kirkkohallituksen julkaisuja 2004:10, 129–138.

Katekismus 2000. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kristinoppi. Hyväksytty kirkolliskokouksessa vuonna 1999. Helsinki: Edita.

Ketola, Kimmo 2006. Kaupunkien uusi henkisyys. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) 2006. Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus, 305–316.

Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993, 8.11. 1991. Viitattu 3.1.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Kirkkolaki 1993/1054, 26.11.1993. Viitattu 7.5.2015
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Kirkon tilastollinen vuosikirja 2013. Statistik årbok för kyrkan 2013. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 21.5.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2013_Lopullinen_v2.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/Kirkon_tilastollinen_vuosikirja_2013_Lopullinen_v2.pdf)

Kohtaamisen kirkko 2014. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suunta vuoteen 2020. Kirkkohallitus. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kääriäinen, Kimmo; Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo 2003. Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella. Kirkon Tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.

Köykkä, Arto 2014. Nuorisotyön alkeet ja jatko. Helsinki: Kirjapaja.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 8.4.1983. Viitattu 15.4.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L1P>

Launonen, Pekka 2015. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Luento liittyen Tutkimus ja kehittäminen III–metodiopintoihin 22.1.2015. Diakonia-ammattikorkeakoulu: materiaalipankki.

Lehtinen, Toni 2015. Arkkipiispa Kari Mäkinen: Kirkko ei ole kriisissä, eikä se ole ollut

yksimielinen ennenkään. Helsingin Sanomat.fi 5.1.2015. Viitattu 21.5.2015. <http://www.hs.fi/ihtiset/a1420341545245>

- Mikkola, Teija 2006. Urbanin nuoren aikuisen arvot. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) 2006. Urbanin usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus, 23–42.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Porkka, Jouko (toim.) 2008. Johdatus Kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 63–82.
- Modéus, Fredrik 2014. Osallisuuteen kutsutut. Jumalanpalvelusyhteisö muutoksessa. Helsinki: Kirjapaja.
- Monikasvoinen kirkko 2008. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004–2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53, Hybridit, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 46. Helsinki: Vappu Helmisaari. Viitattu 23.4.2015. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf
- Niemelä, Kati 2006a. Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati 2006b. Nuorten aikuisten suhde kirkkoon. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) 2006. Urbanin usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus, 43–65.
- Niemelä, Kati & Koivula, Annika 2006. Uskonnollinen kasvatus sillanrakentajana. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) 2006. Urbanin usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus, 163–177.
- Niemelä, Kati & Porkka, Jouko 2015. Confirmation Work in Finland. Teoksessa Friedrich Schweitzer; Kati Niemelä & Henrik Simojoki 2015. Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: The Second International Study. Gutersloh: Gutersloher Verlagshaus. [in press]
- Nuoret seurakuntalaisina -kehittämissasiakirja 2013. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Nuorisolaki 72/2006, 27.1.2006. Viitattu 30.1.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Nurmi, Jani-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Petterson, Juha 2006. Papisto, nuoret aikuiset ja kirkko. Teoksessa Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Petterson (toim.) 2006. Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus, 66–82.
- Porkka, Jouko 2004. On kunnia olla isonen: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon isostoiminta 2000-luvun alussa. Kirkkohallituksen julkaisuja 2004:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Porkka, Jouko 2005. Isostoiminnan rikkaus – leirityön tarpeista nuorisokulttuuriksi. Teoksessa Terhi Paananen & Hans Tuominen 2005. Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 82–108.
- Porkka, Jouko 2006. The History of Young Confirmed Voluntary Workers in Finland. Teoksessa Kirsi Tirri (toim.) 2006. Nordic Perspectives On Religion, Spirituality and Identity. Yearbook 2006 of the Department of Practical Theology. Helsinki: University of Helsinki, 35–53.
- Porkka, Jouko 2009. Rippikoulusta seurakunnan vapaaehtoistyöhön – Iseksi haluamisen motiivit ja odotukset. Teoksessa Tapani Innanen & Kati Niemelä (toim.) 2009. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 311–328.
- Porkka, Jouko 2010. Rippikoulu ja kansalaisyhteiskunta. Vapaa tiivistelmä artikkelista Per Pettersson & Henrik Simojoki 2010. Does Confirmation work Contribute to Civil Society? Diasarja opiskelijan hallussa.
- Porkka, Jouko 2012a. Kansainvälisen rippikoulu- ja kirkon nuorisotyön tutkimuksen tutkimussuunnitelma. Dokumentti opiskelijan hallussa.
- Porkka, Jouko 2012b. Faith and Voluntarism among Young Church Volunteers. Which affects which? Primet 4/2012 –artikkelijulkaisu. (IKO_Forlaget AS).
- Porkka, Jouko 2015. Saattaen vaihdettava: Tutkimustietoa isostoiminnasta kirkossamme. PowerPoint -esitys Kirkon kasvatuksen päiviltä 14.1.2015. Diasarja opiskelijan hallussa.
- Porkka, Jouko; Simojoki, Henrik & Schweitzer, Friedrich 2015. The wider context: volunteerism and civil society. Teoksessa Friedrich Schweitzer; Kati Niemelä & Henrik Simojoki 2015. Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: The Second International Study. Gutersloh: Gutersloher Verlagshaus. [in press]
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöönottona suomennos. Helsinki: Kirjapaja.

- Rajaniemi, Juhani 1982. Kirkon sosiaalinen rakenne. Teoksessa Irja Askola, Tapio Lampinen & Pentti Lempiäinen 1982. Kirkkososiologia. Helsinki: Kirjapaja, 50–69.
- RKS 2001. Elämä – Usko – Rukous. Rippikoulusuunnitelma 2001. Suomen ev. lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 3.3.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/\\$FILE/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/$FILE/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf)
- Rusanen, Ronja 2015. Eipä se enää kiinnosta. Tapaustutkimus helsinkiläisten nuorten aikuisten suhteesta seurakuntaan. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö.
- Stiglitz, Joseph E.; Sen, Amartya & Fitoussi, Jean-Paul 2009. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Viitattu 23.4.2015. http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kannanotot i.a. Viitattu 21.5.2015.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/EDC0136B8274CEB9C225703C0040A142?OpenDocument&lang=FI>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Viitattu 15.4.2015.
<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Vuokko, Pirjo 2003. Markkinointiviestintä – Merkitys, vaikutus ja keinot. Porvoo: WSOY.
- Yeung, Anne Birgitta & Grönlund, Henrietta 2005. Nuorten aikuisten arvot, asenteet ja osallisuus. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 167–191.

LIITTEET

Liite 1: Teemahaastattelurunko

1 Tausta ja Isosuus

Tausta

Apukysymykset

- Ikäsi?
- Milloin olet käynyt rippikoulun?
- Mihin seurakuntaan kuulut nyt? (Jos se on eri kuin isosvuosina, miten muutos vaikuttanut seurakuntaelämään?)
- Minkälainen asennoituminen vanhemmillasi on kirkkoon ja uskoon? Ovatko he aktiivisia seurakunnassa kävijöitä yms? Koetko saaneesi kristillisen kotikasvatuksen (iltarukous, maailmankatsomus, osallistuminen esimerkiksi seurakunnan kerhoon tai pyhäkouluun)?
- Millä tavalla arvelet vanhempiesi suhtautumisen uskoon ja kirkkoon vaikuttaneen omaan suhtautumiseesi ko. asioita kohtaan?

Isosuus

Apukysymykset

- Montako kertaa olet ollut isosena?
- Toimitko vielä isosen tehtävissä? Entä toimitko joissakin muissa vapaaehtoistoiminnan muodoissa seurakunnassa tai muualla?
- Kuinka kauan isoskoulutus seurakunnassasi kesti?
- Mikä oli isoskoulutuksessa ja isosena olemisessa parasta ja mikä huonointa?
- Koetko, että isoskoulutuksessa on/oli tilaa ja mahdollisuus keskustella asioista kriittisestikin? Hyväksyttiinkö mielestäsi erilaiset tulkinnat ja näkemykset uskosta?
- Minkälainen seurakunnan nuorisotoiminta on yhteisönä? Muodostuiko teillä isostoiminnassa kaveriporukka? Oletko vielä ollut tekemisissä ihmisten kanssa, joihin tutustuit isostoiminnassa?
- Millaisia seurakunnan työntekijät olivat? Ovatko työntekijät kotiseurakunnassasi edelleen samoja? Voisitko uskoutua seurakunnan työntekijälle, jos sinulla olisi murheita?

2&3 Seurakunta & usko: Mitä oli silloin (rippikoulu- ja isosvuosina/2013 kun olet vastannut viime kyselyyn), mitä on nyt?

Ajatuksia seurakunnasta ja kirkosta

Apukysymykset

- Kuulutko kirkkoon? Aika moni eroaa nykyään kirkosta heti täytettyään 18. Mitä ajattelet tästä ja ajatteletko että voisit itse erota kirkosta?
- Mitä kirkon jäsenyys merkitsee sinulle nyt? Tuntuuko se tärkeältä? Miksi/miksi ei? (toimitusten kannalta/toiminnan kannalta voi esim. miettiä)
- Mitä seurakuntayhteys sinulle merkitsee nyt ja onko se sinusta sama asia kuin kirkon jäsenyys? Onko merkitys muuttunut rippikoulu-/isosvuosista tähän hetkeen? Mikä muutokseen on vaikuttanut?
- Nykyinen osallistuminen kirkon toimintaan: Oletko vielä/isoskoulutuksen jälkeen osallistunut kirkon toimintaan? Oletko esimerkiksi käynyt jumalanpalveluksissa, toiminut vapaaehtoisena tai osallistunut muuhun toimintaan?
- Silloinen (2013/rippikoulun aikainen) osallistuminen kirkon toimintaan: Kävitkö esimerkiksi jumalanpalveluksissa, veditkö kerhoja, osallistuitko nuorteniltoihin yms?
- Mitä toivot, että kirkko voisi tarjota sinulle esimerkiksi kahden vuoden päästä?
- Onko sinulla kontakteja muihin hengellisiin yhteisöihin (esim. vapaakirkko)? Oletko käynyt heidän tilaisuuksissaan?
- Oletko seurannut uskontoon ja kirkkoon liittyvää keskustelua Internetissä? Kuulutko esimerkiksi johonkin isosten sivustoon?

Oma usko ja kristinusko

Apukysymykset

- Mitä ajattelet uskosta? Mitä usko merkitsee sinulle?
- Minkälaiseksi koet oman henkilökohtaisen suhteesi Jumalaan?
- Mitä ajattelet Jeesuksesta?
- Nykyinen hengellisyys: Miten usko näyttäytyy jokapäiväisessä elämässäsi? Rukoiletko, luetko Raamattua, käytkö messuissa, kuunteletko hengellistä musiikkia?
- Silloinen (2013/rippikoulun aikainen) hengellisyys: Miten usko näyttäytyi jokapäiväisessä elämässäsi? Rukoilitko, luitko Raamattua, kuuntelitko hengellistä musiikkia?

- Miten määrittelisit oman persoonasi/identiteettisi seuraavien kautta:

- 1) Määrittelisitkö itseäsi uskonnolliseksi/hengelliseksi ihmiseksi?
- 2) Entä määrittelisitkö itseäsi henkiseksi ihmiseksi?
- 3) Oletko epäilijä?
- 4) Mitä sinulle merkitsee luterilaisena oleminen?
- 5) Entä kristittynä oleminen?

(Kristillisyyteen liittyvät tunnustukset kuten kolminaisuusoppi, ylösnousemus, Jeesus on Jumalan poika... Sisältääkö kristinusko tunnustusten kautta totuuden elämästä?)

Uskonnot, monikulttuurisuus ja moninaisuus

Apukysymykset

- Mitä ajattelet monikulttuurisuuden lisääntymisestä Suomessa?
- Tunnetko ihmisiä, joilla on eri uskonto kuin sinulla? Oletko keskustellut heidän kanssaan uskosta? Mitä ajatuksia tämä on herättänyt?
- Mitä ajattelet muista uskonnoista? Miksi ajattelet näin?
- Onko kristinusko mielestäsi ainutlaatuinen vai voivatko mielestäsi kaikki uskonnot olla teitä samaan totuuteen?

3 Lopuksi: Kirkon yrityskuva

Apukysymykset:

- Rippikoulukyselyssä 2013 kysyttiin, millainen mielikuva vastaajalla on kirkosta. Vain viidesosalla oli myönteinen mielikuva kirkosta rippikoulun alussa. Mistä kirkon ”huono ulkoinen yrityskuva” johtuu?
- Pystyykö kirkko ottamaan selkeää kantaa ja linjaa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin? Pitääkö sen ottaa? Perustele!
- Mitä itse ajattelet esimerkiksi tällä hetkellä kiivaassa keskustelussa olevasta kysymyksestä liittyen tasa-arvoiseen avioliittolakiin? Minkälainen kanta kirkon pitäisi mielestäsi ottaa seksuaalivähemmistöjen avioliittoon vihkimisen suhteen?

Liite 2: Suostumuslomake

SUOMEN EV.LUT. KIRKKO⁺
EV. LUTH. KYRKAN I FINLAND

Suostumus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta

Hei,

Olen sosionomi ja kirkon nuorisotyönohjaaja -opiskelija Rosa Winqvist Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni, joka on määrä julkaista marraskuussa 2015. Opinnäytetyössäni tutkin yksilöhaastattelujen avulla isosena toimineiden tai edelleen toimivien aikuistuvien nuorten ajatuksia uskosta, uskonnoista sekä kirkon jäsenyydestä. Opinnäytetyöni liittyy meneillään olevaan Kansainväliseen rippikoulu- ja kirkon nuorisotyön tutkimushankkeeseen, johon liittyvään kyselyyn olet itsekin osallistunut vuonna 2013. Minulla ei ole tiedossani, mitä olet vastannut aiempaan kyselyyn.

Haastatteluun osallistuminen on sinulle täysin vapaaehtoista ja osallistut siihen yksityisenä henkilönä. Minä sitoudun tutkimuksen tekijänä käsittelemään haastatteluaineistoa huolellisesti ja luottamuksellisesti. Nauhoitan haastattelun ja muutan sen tekstimuotoon väärinymmärrysten minimoimiseksi. Pidän huolen siitä, että sinun yksityisyydensuojasi säilyy raportointivaiheessa ja häivytän valmiista opinnäytetyöstäni tunnistettavissa olevat tiedot, kuten nimesi ja kotiseurakuntasi. Sinua ei siis voida tunnistaa valmiin opinnäytetyöni tekstistä. Tutkimusaineistoa saatetaan käyttää oman opinnäytetyöni lisäksi muissa Kansainväliseen rippikoulu- ja kirkon nuorisotyön tutkimushankkeeseen liittyvissä julkaisuissa, mutta myös niiden kohdalla sinun yksityisyydensuojasi säilyy.

Allekirjoitus:

Suostun osallistumaan tähän tutkimukseen:

Paikka ja aika:

Allekirjoitus:

(Nimenselvennys:)

Alle 18-vuotiaan haastateltavan vanhemman allekirjoitus:

(Nimenselvennys:)